

ถ้อยธรรมนิยมต่าง ๆ ภาคที่ ๒

เสวกเอก พระยาสุรราชอักษร

พิมพ์แจกในงานศพ

นางเล็ก กาญจนาคม ผู้มารดา

กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๔๖๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

เสวกเอก พระยาศรีราชอักษร กรมราชเลขาการ มาแจ้ง
ความแก่กรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่าจะทำการ
ปลงศพนางเล็ก กาญจนาคมน ผู้มารดา มีความศรัทธาจะรียพิมพ์
หนังสือในหอพระสมุด ฯ สก. เรือง ๑ ขอให้กรมการช่วยเลือกเรื่อง
หนังสือให้ ข้าพเจ้านกว่าถาหาพระนิพนธ์ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
พระสมมตอมรพันธุ์ ให้พิมพ์ได้ พระยาศรีราชอักษรเห็นจะยินดี จึง
ตรวจค้นหาเรื่องหนังสือขงกรมพระสมมต ฯ ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ ไปพบ
เรื่องประเพณีบวชนาคมีอยู่ในหนังสือวชิรญาณพิเศษ บัณฑิตสมัยพุทธศก
จุลศักราช ๑๒๕๐ (พ.ศ. ๒๔๓๓) เรือง ๑ ในชั้นพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง เสด็จดำรงตำแหน่งสภานายกแทนสมเด็จพะบรม
โอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ทรงเรื่องต่าง ๆ สำหรับจะให้แต่ง
ลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ แล้วโปรดให้ขอแรงทั้งในกรมสัมปาทิก
แลสมาชิกของหอพระสมุด ฯ บรรดาที่สามารถจะแต่งหนังสือได้ รีย
เรื่องไปแต่งส่งมาตามต้นตอ กรมพระสมมต ฯ เป็นตำแหน่งเหรัญญิก
ทรงรียเรื่องประเพณีบวชนาคราษฎรไปแต่ง พระยาราชวรานกุล (อ่วม)
เป็นผู้ช่วยกรมพระสมมต ฯ ในกรมสัมปาทิกนั้น รียแต่งเรื่องประเพณี
เลี้ยงลูกเรื่อง ๑ กับประเพณีแต่งงานข่าวสาวไปเรื่อง ๑ การที่แต่ง
เรื่องทั้ง ๓ ที่เห็นจะได้ยุดกษาหารือกัน มีความกล่าวอ้างถึงกันอยู่ใน
หนังสือที่แต่งนั้น ข้าพเจ้าจึงคิดมาทั้ง ๓ เรื่องรวมพิมพ์ในสมุดเล่มนี้
ไว้ ในจำพวกลทธิธรรมเนียม นับเป็นภาคที่ ๒ ข้าพเจ้าได้ตรวจตรา
ชำระข้างเล็กน้อย แต่ในเรื่องประเพณีแต่งงานข่าวสาว ได้แก้ต่อนั้น

มากน้อย ด้วยหนังสือเดิมพระยาราชาวรานกลคิดจะกล่าวเป็นใจ
 ความในเรื่องประเพณีแต่งงานไว้ข้างตน แล้วบรรยายถึงลักษณะพิธี
 แต่งงานต่อไปข้างตอนหลัง เห็นว่าเป็นความคิดก็อยู่ แต่ความที่
 เรียบเรียงตอนต้นไปกล่าวซ้ำเสียเป็นอย่างเดียวกับตอนหลัง ข้าพเจ้า
 จึงแก้ตอนต้นให้ คงกล่าวแต่ใจความตามคำกรั้เดิมของพระยาราชา
 นกล แลได้เปลี่ยนเรียกชื่อเรื่องเสียใหม่ ให้เป็นระเบียบเดียวกัน
 ทั้ง ๓ เรื่อง

มีขอความควรจะต้องชี้แจงไว้ ในที่นอกสัคน้อย ๓ ว่า ลัทธิ
 ประเพณีที่กล่าวในหนังสือ ๓ เรื่องนี้ ว่าด้วยลัทธิประเพณีที่ประพฤติ
 กันมาแต่ก่อน แลยังคงประพฤติกันอยู่บ้างในเวลาเมื่อแต่งหนังสือ
 การก็ล่วงมาช้านานแล้ว มิใช่ประเพณีที่คงใช้กันอยู่ทุกวันนี้ เป็น
 คิงพรรณนาในหนังสือที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลบุญราษีที่กษิณานุประทาน ซึ่งพระยา
 ศีรราชอักษรไต่ยาเพื่อยุสของคณมารดาด้วยความกตัญญูคุณตะเวท ที่
 ได้พิมพ์ลัทธิธรรมเนียมภาคที่ ๒ นี้ให้แพร่หลายด้วย

กิ่งวงษ์เทพ สภานายก

ขอพระสมุทวชิรญาณ

วันที่ ๓๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒

สารบัญ

ประเพณีเลี้ยงลูก	หน้า	๓
ประเพณีบวชนาค	"	๓๐
ประเพณีแต่งงานข่าวสาว	"	๒๔
ลักษณะแต่งงานข่าวสาวของไทยชาวเมืองพัทลุง	"	๓๗
ลักษณะแต่งงานข่าวสาวอย่างลาวพงคำ	"	๔๖
ประเพณีแต่งงานข่าวสาวอย่างลาวพงขาว	"	๔๗

สำนักหอสมุด

ประเพณีเลี้ยงลูก

พระยาราชวรานุกูล (อ่วม) เรียบเรียง

ธรรมคาบิคารมารคาคัยยตร ก็เป็นธรรมเนียมของปถุชนทั่วโลก
ย่อมมีความกรุณาอุปถัมภ์แลสั่งสอนจะให้เป็นคนประโยชน์แก่บุตรของ
คนนั้นสืบมาตฤรปทุกนาม จะพรรณนาให้กว้างขวางโดยละเอียดก็จะยืค
ยาวไป ทราบแก่ใจของปถุชนทั้งปวงอยู่แล้ว

จะขอกล่าวความโดยโวหาร แลไต่ถามท่านผู้รู้พระบรมพท โธ
วาทมาเรียบเรียงลงไว้พอเช่นสังเขป ตามข่าฟือังคตระนิกายคกกะ
นิบาตว่า คโย เม ภิกขเว ปุคคาสวิชชมานา โลกัสสิ กตเม คโย
อภิสาโต อุนสาโต อวสาโต จาคิ ความว่าบุตรมี ๓ จำพวก คือ
อภิสาคบุตรจำพวก ๓ อุนสาบุตรจำพวก ๓ อวสาบุตรจำพวก ๓
เป็น ๓ จำพวกดังนี้ อภิสาคบุตรนั้น คือบุตรชายบุตรหญิงกคิ มี
น้ำใจตั้งอยู่ในถ้อยคำบิคารมารคาสังสอน แลมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
จะร่ำเรียนวิชาทำการต่าง ๆ ฤคิคทำการสิ่งใดก็ว่าองไวเฉียบแหลมยิ่งเกิน
บิคารมารคา จะมีศคคคทานภาพทรพยสมยคคกยิ่งกว่าบิคารมารคา บุตร
จำพวกนี้ใคร่ชื่อว่าอภิสาคบุตร อุนสาบุตรนั้น มีน้ำใจตั้งอยู่ในถ้อยคำ
บิคารมารคาสังสอนบ้าง ประพฤคิการที่ชอขประกอบคำบิคารมารคาสัง
สอนบ้าง มีสติปัญญาเล่าเรียนวิชาทำการสิ่งใด ๆ ฤประกอบไปด้วย
ยศแลสมยคค ก็ไม่ยิ่งไม่ต่ำกว่าบิคารมารคานัก พอเสมอตามตระกูล

บิคารมารคา บุตรทั้งนี้ได้ชื่อว่าอนุชาตบุตร อวชาตบุตรนั้น มีได้
 ตั้งอยู่ในถ้อยคำบิคารมารคาสั่งสอน ประพฤติการสิ่งซึ่งมิชอบ คบ
 เพื่อนเสพสุราประกอบการทำทุจริตต่าง ๆ มีความประพฤติทำเลวทรามกว่า
 บิคารมารคา จะคิดทำการสิ่งใดก็ไม่เป็นคุณประโยชน์ไม่เป็นที่พอใจ
 แห่งบิคารมารคา แลวงษาคณาญาติ ชักให้ตระกูลบิคารมารคาต่ำ
 ถอยลงทวย บุตรอย่างนี้ได้ชื่อว่าอวชาตบุตร ก็แลบุตรทั้ง ๓ จำพวก
 ดังกล่าวมานี้ จะมายังเกิดในสำนักบิคารมารคาตระกูลใด บิคารมารคา
 ก็ย่อมมีความสืเนหาอุปถัมภ์สั่งสอนบุตรทั้ง ๓ จำพวก ให้ประพฤติการ
 ตามตระกูลเสมอกัน หากอุปนิสัยของบุตรผิดกัน จึงแตกต่างกันไป
 เป็น ๓ จำพวก ดังกล่าวมา

เมื่อบิคารมารคาทราบว่าบุตรมาปฏิสนธิในครรภ์มารดาแล้วก็มี ความ
 ยินดี ตั้งใจทนบำรุงรักษายุติในครรภ์ตามสมควรแก่ความสามารถ
 ของบิคารมารคา มารดานั้นเมื่ออยากจะบริโภคอาหารที่เผ็ดร้อนเป็นของที่
 ชอบใจก็สูดดมกลิ่นไม่บริโภค เมื่อจะนั่งนอนเดินไปมากก็ระวังรักษากาย
 เพื่อจะมีให้บุตรในครรภ์ช่วยเจ็บเป็นอันตราวยด้วยเหตุต่าง ๆ ฝ่ายบิดาก็
 หาหมอมายาประคบยาให้มารดาบุตรนั้นรับประทาน เพื่อจะได้รักษายุติ
 ในครรภ์ให้มีความสุขสบายเจริญไว้วัดมโนชน จนครรภ์มารดาถวน
 กำหนดจะคลอดบุตรแล้ว จึงหาหมอมายาครรภ์หมอมายาหมอนวด
 มาประพารรักษาศรีครรภ์มารคาอยู่ เมื่อจะเจ็บครรภ์ก็จะชักขวางประการ
 ใด จะได้แก้ไขให้ทันที่ มารคาต้องทนทุกข์เวทนารักษาศรีครรภ์
 บุตรนั้นมาได้ความลำบากถึง ๘ เดือน ๓๐ เดือน.

ครั้นถึงถูกษยามยามก็บุตรก็ลอบหนีจากคหกรรมมารดา ยางทชค
 ขวางททุกขเวทนาต่าง ๆ กัน ยางทจนถึงมารดานั้นตายก็มี ถ้าบุตร
 ลอบหนีจากคหกรรมมารดาโดยสทวกลแล้ว บิดามารดาก็มีความโลมนี้ศ
 ษิตการเลียงศโดยประเพณีทนยถอ เป็นคตสขกนมาตงตนแต่หาสมค
 คินสอมาจากทหมายถูกษยามวณคนเคอนบยบุตรไว้ เพื่อจะได้ให้ ไหรค
 ชคาราษบทรให้ถกตองตามคาวา ส่วนหมอพยงคหกรรมกรบเฮายคหมา
 เฮานวมมือควักโลหิตในปากบุตรนั้นออก แล้วเฮานำผงทองคำเปลว
 กวาททคินสน เพอจะมิให้ทารกนนิมิโรคช่วยเจ็บตานทรางต่าง ๆ ถ้า
 หมอพยงคหกรรมควักโลหิตในปากทารกนนั้นออกไม่หมด ถ้าไม่ได้ควัก
 ออกแล้ว ก็ถอว่าทารกนนั้นมิจะมิโรคช่วยเจ็บตานทรางต่าง ๆ แล
 นำผงทองคำเปลวนี้บิดามารดาหาเตรียมไว้ ก็ไต่กวาท ถ้าไม่มีก็
 หาไต่กวาทไม่ หมอก็เฮายคหนั้นมาคตสขยอทรทคตอขกบรค วัช
 คตสขยอทรนั้น คองไว้สายยาวเสมอกบยเฮาทารกนนั้น แล้วเฮาคาย
 คยทขอมคหามผกคาคสขยอทรทจะคตให้แน่น ปราณจะมิให้เลอค
 ลมคินไต่ เมื่อจะคตสขยอทรนั้นเฮากอนคินทแขง รองสขยอทรไว้
 จำเภาะให้เฮาผิวไม่วรคตสขยอทรนออกกายที่ผกคหคไว้ แลรทคตค
 ขาทออกแลวทของลางน้ำให้หมคจค ใส้หม้อตาลเฮาเกลือใส่ทบรคไว้
 ขนปากหม้อ ซึ่งเฮารกลางน้ำให้หมคจคนั้น เพราะปราณจะกันไม่
 ให้บุตรช่วยเจ็บเป็นพพองเบือยพังไค แล้วหมอพยงคหกรรมจึงไครบเฮา
 บุตรไปอาบนน้ำ ชำระกายให้หมคมลทิน ขุเขาะแลผ้าในกระถังยก
 บุตรลงวาง ถ้าบุตรเป็นชายบิดาแลญาติก็เฮาสมคคินสอวางไว้ ใน

กระตังข้างเขาร ถ้ายศรเป็นหญิงก็เอาเข็มทักยใส่ลงไว้ ความประสงค์
 ของบิดามารดา เพื่อจะให้ยศรชายยศรหญิงรู้วิชาในการหนึ่งสอแปล
 การเย็บปักถอเย็บ แล้วหมอบพียงกรรมมูลทริ ยกกระตังทรวงยศรนั้น
 ขึ้นร่อนออกจากราวาสามวันลูกผลส่วนลูกคน ลูกของใคร ๆ มารับเอาเนื้อ
 แล้วทิ้งกระตังลงกับพนเรอนเขา ๆ พอให้ยศรทนนอนในกระตังตกใจ
 สดุ้งร้องดังชน แต่หมอบยกกระตังรองยศรขึ้นร่อนแล้วทิ้งลงออกจากรัง
 กลาวมาแล้วนนตง ๓ ครั้ง บ้างทขิตาย่าง ญาติผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุบ้าง
 ออกจากราวาว่า “ลูกของข้าเอง” หมอบจึงได้ส่งกระตังรองทวารกนั้นให้
 ท่านผู้รับก็วางลงไว้ในที่สมควรใกล้มารดา ฝ่ายข้างมารดานั้น ยศร
 คลอตอกออกจากกรรมแล้ว ก็รับประทานน้ำส้มมะขามเขยยกกับเกลือกอน
 นอนไฟอยู่ด้วยเตาเซิงกรานมพน ๓ คืนอยู่ ๓ วัน แล้วบิดาแลญาติจึง
 หาวนคทอเตาไฟใหญ่ เมื่อจะทอเตาไฟนั้น มีหมอบทำน้ำมนต์
 ธรณสารประพรมเตาไฟ เค็กเข้าสารกยเกลือกเคียวพนหลังพนทองผู้ท
 จะอยู่ไฟ แลพนเตาไฟด้วยเรียกว่าคยพิศม์ไฟ มีรูปเทียนเข้าคอก
 คอกไม้หิมมากพลกะทงเล็ก ๆ ใส่กุงปล่าปลายาวาง ๕ มุมเตาไฟ แล้ว
 มารดาต้องกราบไหว้เตาไฟ รุกกถึงคณพระเพลิงพระพายพระธรณพระ
 คงคาเป็นทพง หมอบเค็กขมึนกะปนทาหลังทาท้อง แล้วจงขนอย์บน
 กระตัง รับประทานยาแก้โลหิตเข้าเย็นกว่าจะออกไฟ แต่การทนนอน
 ไฟนั้นนางทนนอนอย์ครบเคอนข้าง ไม่ครบเคอนข้าง สดแต่จะอยู่ไฟไม่
 ใ้ หมอบทาสทใส่รกนั้นต้องวางไว้ริมเตาไฟด้วย เพราะจะให้สายอทร
 ยศรแห้งเร็ว ครนสายอทรยศรนั้นหลุดแล้ว หมอบจึงเอาใบพลูสดคน

16/07/2564

ควนไฟโตเสมีคให้ร้อนพอประมาณ มาทาบกับสก็อตยตร์ ไรยผง
กินสอพองบ้าง พิมเสนบ้าง แล้วเอาผลมะกรูดควนไฟโตเสมีคมา
คลงทองบตรปราดนาระให้สก็อตแห้งเร็ว แลให้เนอททองทากรกนหนา
จะไม่โตปวคทอง

เมื่อขตรนอนอยู่ในกระตังกรบ ๓ วันนั้น บิดามารดาให้ญาติแล
คนใช้ทำบายศรีปากชาม ทำขวัญแล้วยกขตรชนจากกระตังกรบนอนเปล
ตามธรรมเนียมมา ทบบิดามารดาขจรบริวารทุกหาพลียงแม่นมเลี้ยงดู
รักษายศตามสมควร ทบบิดามารดาขจิตสนยากจนก็อุปถัมภ์เลี้ยงดู
ขตรไปตามกำลัง ครั้นขตรมีอายุครบเดือน กำหนดจะโกนผมไฟแล้ว
บิดามารดาจึงไต่ขออกกล่าววญาคัพพองมาช่วยในการมงคลโกนผมไฟ มี
บายศรีทำขวัญเลี้ยงดูกันตามประเพณี ผู้ที่มาช่วยมีเงินแลสิ่งของมา
ทำขวัญให้ขตรนั้น ตามวงษ์ตระกูลมากแลน้อย ที่เป็นคนขจิตสน
อนาถ ก็เอาแต่คำขิตขมาฝากข้อมือขตรเรียกมีงขวัญโกนผมไฟขตรไป
ตามจน เมื่อมารดาออกจากนอนไฟแล้ว ก็หาผู้ร้ตาราวอิที่จะฝังรก
ขตรนั้น ที่ตนไม่ใหญ่ททศโตทศหนึ่ง มีกำหนดหลุมทุกแลตนเช่น
สำคัญ เพื่อจะให้ขตรนั้นมีความเจริญสืบไป บางคนก็หาได้ทำตาม
คำราไม่ ทั้งหม้อรกผพงไปก็มีโดยมาก

เมื่อขตรมีอายุเจริญจนสมควรที่จะไ้วมจุกผมเหยบอย่างไร บิดา
มารดาถ้หาวันดีไ้วมจุกผมเหยบให้ขตรตามประเพณี ถ้ามิได้ไ้วม
จุกผมเหยบให้แก่ขตรให้ โคนผมเลี้ยงที่เดียวประสงค้จะให้สอากาศก็มีบ้าง ถ่า
ขตรช่วยเจยลงประการใดบิดามารดามีความร้อนใจเป็นอย่างยิ่ง ไม่เป็น

คนที่จะนอนที่จะบริโภคอาหาร หากหมอมารักษาพยาบาลกว่าบุตรจะหาย
 บ่วย ต้องเสียเงินขวัญเขาค่ายาอยู่เนือง ๆ ครั้นบุตรมีอายุเจริญขึ้นไป
 โดยสมควรที่จะหาเครื่องตกแต่งต่าง ๆ ให้แก่บุตรแล้ว บิดามารดาก็
 หาทองคำทำรูปพรรณประดับเพชรพลอยต่าง ๆ เช่นเครื่องแต่งตัวให้แก่
 บุตรตามสมควร ถ้าบุตรชายมีอายุสมควรที่จะสั่งสอนให้ประพฤติชอบ
 ด้วยประเทศบ้านเมืองประการใด บิดามารดาก็ควรที่จะตั้งใจสั่งสอนบุตรนั้น
 ให้อยู่ในอำนาจของบิดามารดา เป็นต้นว่า ให้บุตรเล่าเรียนรัฐธรรมวินัย
 พทโธวาท ขวชเป็นสามเณรฝึกขปฏิบัติตามวินัยสิกขาบทฝ่ายคณธระ
 วิทยสนาธรรมะทั้งนี้เป็นที่ประเสริฐอย่างยิ่ง ถ้าจะข้ระกอบการตามโลกีย์
 แล้ว ก็ให้เล่าเรียนรู้หนังสือเลขลुकคิตข้ระกอบกันศึกษาในทางเสมียน
 แขนยอย่างทางราชการฝ่ายทหารพลเรือน ถ้าเป็นเสมียนตราการค
 พระราชกำหนดกฎหมาย ทางพิจารณาตัดสินคดีความผิดห้ติการช่าง
 ต่าง ๆ ให้ชำนาญรู้ได้จริง ๆ ถ้าเป็นบุตรหญิง บิดามารดาก็ตั้งใจสั่ง
 สอนบุตรให้รู้หนังสือ แล้วข้ระกอบการให้ดูแลรวบรวมทรัพย์สมบัติใน
 บ้านเรือนโดยเลอียดทั่วไป ผ้กห้กเป็นช่างปักช่างเย็บช่างร้อย ช่างทำ
 เครื่องควรวาน ถ้าให้บุตรชายบุตรหญิงประพฤติการทำมาหากิน เลี้ยง
 ชีพตามเพศตระกูลบิดามารดา ในประเทศนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย
 ประสงค์จะให้เป็นคนอุปโยชนแก่บุตรแลธิตา

ปลูกชนที่มักประพฤติการเป็นพาลทุจริต เช่นคบเพื่อนเป็นพาลกิน
 สุราสุบยาฝิ่นเล่นเบี้ยไปการพนันต่าง ๆ แลฉกฉกตขงวังราวปล้นสดม
 ทรัพย์สมบัติของท่านผู้นั้น เพราะไม่ประพฤติการตามความประสงค์

ของบิดามารดาที่เลี้ยงดูมา ที่จะเป็นเพราะบิดามารดาไม่ปรารถนาจะให้ลูก
 คั้นหาไม้ แต่บางทีก็เป็นเพราะบิดามารดาเดินเลื้อไม่ระวังดูแลตาม
 สมควร บุตรจึงได้พากันเป็นพาลทจริตไปต่าง ๆ ถ้าบิดามารดามีความ
 อุตสาหะ กตขลังสั่งสอนบุตรให้อยู่ในอำนาจบิดามารดา ให้บุตรชายบุตรหญิง
 เล่าเรียนรู้วิชาประพฤติการท่ามาหากินที่ชอยตามประเทศบ้านเมืองทั้ง
 ถิ่นแล้วมาข้างต้นแล้ว บุตรนั้นก็คงจะไม่ใคร่ประพฤติการเป็นพาลทจริต
 ได้ ถ้าจะเป็นไปบ้างก็คงจะเบาบางน้อยลง การที่จะบอingkันมีให้บุตร
 ชายบุตรหญิงประพฤติการเป็นพาลทจริตไปโดยมาก จะเอาสิ่งอื่นใด
 มาแก้ ไซ่กตขลังให้บุตรประพฤติการแต่ที่ชอยได้ ก็ต้องเอาไคร่ยอำนาจ
 แห่งบิดามารดาฤาอาจารย์ ที่สั่งสอนนั้นเข้มขมนำใจบุตรไว้ ตั้งแต่เมื่อ
 เจริญวัยขึ้นมาได้ ๕ ปี ๖ ปี ๗ ปีตลอดไป อย่าให้บุตรประพฤติการใน
 ทางพาลทจริตได้ ถ้าบิดามารดาละเลยตามใจให้บุตรนั้นประพฤติการ
 ทจริตซึ่งไม่เป็นประโยชน์แล้ว ภายหลังบุตรนั้นมีความเจริญเกินที่
 บิดามารดาจะสั่งสอนแล้ว บิดามารดาจะกลับมากตขลังสั่งสอนให้บุตร
 กลับมาประพฤติการสิ่งที่ดีชอยนั้นโดยยาก จะต้องถึงอำนาจบ้านเมือง
 ยิงคบบกตขลังไปตามกฎหมาย บิดามารดาก็คงจะได้ความเดือดร้อนแค้น
 อย่างต่ำก็ไคร่ความโทมนัสแก่บิดามารดาญาตินั้นโดยมาก

เมื่ออายุบุตรเจริญได้ ๓๓ ปี ๓๓ ปีบ้าง บิดามารดาจึงทำการตัด
 จุกบุตรเป็นการมงคลใหญ่อีกครั้งหนึ่ง แต่บุตรหญิงนั้นมักทำการมงคล
 ตัดจุกเสียแต่ในอายุ ๓๓ ปี โดยมาก หาเหมือนบุตรชายไม่ เพราะหญิง
 มลทินร่างกายเจริญวุฒิเร็วกว่าบุตรชาย ถ้าบุตรชายเมื่ออายุ

ได้ ๗-๘ ปี ๘-๑๐ ปีขึ้นไป สมควรที่จะศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร
 วิชาประการใด บิคารมารคาก็ส่งบุตรไปอยู่วัดบวชเป็นสามเณรข้างเป็น
 ลูกศิษย์วัดบ้าง ฤๅส่งโรงเรียนที่มีอาจารย์สั่งสอน ให้บุตรนั้นเล่าเรียน
 หนังสือหัดวิชาตามสติปัญญาจนอายุน้อยบวชเณรบริบูรณ์เต็ม ๒๐ ปีแล้ว
 บิคารมารคาก็จัดหาผ้าไตรเครื่องอัฐบริวารแลสิ่งของไทยทาน ซึ่งจะถวาย
 พระอุปัชฌาย์ค้ำสวดอัมมัย กำหนดวันคืน มีอุปเท่ห์ไปลาท่านผู้ใหญ่
 ในวงษ์ญาติพี่น้อง มาประชุมเณรนั้นเรอนทำขวัญเวียนเทียนให้บุตรซึ่ง
 จะบวชเรียกว่าเจ้านาค ครั้นเวลาเช้าบิคารมารคาวงษาคณาญาติพร้อม
 กันแห่หน้าไปวัด แต่บิคารมารคานั้นต้องงมมือบุตรเข้าไปในพระอุโบสถ
 เป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณ เพราะเป็นการศรัทธาเชิดถอดคุณพระ
 รัตนไตรย ให้บุตรอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนาเป็นการกุศลอย่าง
 อุดมยิ่ง การบวชนาคนั้นแก่งอยู่ในหนังสือวิริยาถ เล่ม ๕ หน้า ๑๗
 นั้นแล้ว

ครั้นบุตรอุปสมบทเป็นภิกษุอยู่วัดตลอดไป บิคารมารคาก็เป็นพระ
 เจ้าสำหรับคาวหวานติดตามไปส่งเช้าส่งเย็นไม่ให้บุตรคอยยากได้ ครั้น
 บุตรนั้นละเพศบรรพชิตเป็นฆราวาสแล้ว สมควรที่จะตกแต่งให้มีภรรยา
 ฤๅบุตรหญิงอายุได้ ๑๕ ปี ๑๖ ปี ๑๗ ปีขึ้นไป มีผู้มากกล่าวขอร้องไปเป็น
 ภรรยาได้ บิคารมารคาก็เห็นสมควรที่จะให้บุตรมีสามีภรรยาได้ ก็
 ประชุมปฤกษาญาติทำการมงคลใหญ่ ให้บุตรชายบุตรหญิงมีสามี
 ภรรยาแข่งขันเงินทองทรัพย์สินสิ่งของต่าง ๆ แก่บุตรตามมากแลน้อย มี

๑ คือที่กรมพระสมมตอมรพันธุ์ทรงพระนิพนธ์ ที่คัดมาพิมพ์ต่อตอนนีไป

แหง่อยู่ในเรื่องทำการวิเวกซึ่งจะมีต่อไปภายหลังนั้นแล้ว ถ้าบุตร
 ชายหญิงซึ่งบิดามารดาตกแต่งให้มีสามีภรรยาออกจากบิดามารดาไปทำ
 มาหาบริโลกตามกำลังตนเองแล้ว ถ้ามีความเจริญประกอบด้วยยศ
 ศักดิ์ศรีทรัพย์สินบริวาร บิดามารดาก็มีความยินดีชื่นชมโสมนัสในบุตร
 นั้นเป็นอันมาก ถ้าบุตรมีความทุกข์ร้อนภัยแค้นอนาถาสงทวยเหตุต่าง ๆ
 บิดามารดาก็มีความโสมนัสเสียใจด้วย ถึงโดยบุตรจะชั่วช้าประพฤติ
 แต่การทุจริต ไม่อยู่ในถ้อยคำสั่งสอนเป็นทไกรธเคืองของบิดามารดา
 กิต บิดามารดาก็เสียใจไม่ไต่ตองเกอหนนสั่งสอนสังเคราะห์แก่บุตรต่อ
 ไปตามกำลัง ซึ่งบิดามารดามีความเมตตากรณาอุปถัมภ์สั่งสอนบุตร
 ชายบุตรหญิงนั้นเป็นการไม่รู้ สิ้นสุดลงได้ ต่อเมื่อใดบิดามารดา
 บุตรด้วยชนิไปสู่ปรโลกยผายหนึ่งแล้ว การอุปถัมภ์แลการสังเคราะห์
 สั่งสอนบุตรนั้นจึงจะขาดไม่มีต่อไปได้ ถึงตงนนั้นก็มีความกรณา
 เมตตาารภักถึงบุตรด้วยความอาไลยอยู่เอง ๆ ถ้าบุตรนั้นได้ชื่อว่า
 อภิชาติบุตรอนชาติบุตรแล้ว บิดามารดาก็มีความเสน่หารักใคร่มาก
 จะมีทรัพย์สมบัติศฤงฆารบริวารมากน้อยเท่าใด ก็เต็มใจที่จะยกให้
 แก่บุตรไม่มีความรังเกียจทุกประการ เรียบเรียงความเรื่องบิดามารดา
 กับบุตร มีความอุปถัมภ์บำรุงรักษาสั่งสอนกันมาพอเป็นสังเขปเพียงนี้ ๆ

ประเพณีบวชนาค

กรมพระสมมตอมรพันธุ์ ทรงเรียบเรียง

การบวชนาคคนเป็นของมีมาช้านาน เนื่องมาจากพทธกาล เป็น
 กิจฝ่ายพระพุทธศาสนา แลการที่เรียกว่านาคนี้ เมื่อจะคิดกันว่ามา
 จากอะไร เหตุใดจึงเรียกว่านาค ก็สันนิษฐานได้สองอย่าง ๆ หนึ่ง
 มีนิทานเล่า ๆ กันมาอ้างว่าเป็นคำเทศน์ว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้ายัง
 ดำรงพระชนม์อยู่นั้น มีพระยานาคแปลงเป็นมนุษย์ มาปลอมบวช
 เป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา แลวิไลชนาคนั้นถึงจะแปลงตัวเป็นอะไร ๆ
 ก็ดี ถ้าเวลาอนหลับแล้ว ร่างกายกลับเป็นนาคตามเพศเดิม แล
 พระยานาคที่มาปลอมบวชนั้น เวลาอนหลับก็กลับกลายเป็นนาคไป
 แต่หาผู้มีใจเห็นไม่ จึงได้บวชอยู่ช้านาน อยู่มาวันหนึ่งเวลาพระยานาค
 ที่ปลอมบวชนั้น นอนหลับกายกลับเป็นนาคตามธรรมดา มีพระ
 ภิกษุไปเห็นเข้า จึงนำความไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ครั้นพระภิกษุ
 ที่เป็นนาคนั้นมาเผา จึงรับสั่งถาม ภิกษุนั้นก็กราบทูลตามความจริง
 ว่าตนเป็นนาค มีศรัทธาอยากจะบวชจึงได้แปลงเป็นมนุษย์มาบวช
 พระพุทธเจ้าดำรัสว่าสัตว์ครุฑจักษุอันใช้วิไลยที่จะบวชในพระศาสนา ดำรัส
 สั่งแล้ว ก็โปรดให้พระภิกษุนั้น ออกจากเพศบรรพชิตกลับเป็น
 นาคตามเดิม พระยานาคมีความอโหสิมากจึงกราบทูลว่า ถึงจะ
 ไม่ได้บวชอยู่ต่อไปก็ตามแต่ว่าคณา แต่ขอฝากชื่อไว้ ถ้าผู้ใดจะบวช

แล้วขอให้เรียกชื่อนานาคเสียก่อนให้เสมอไป พระพุทธเจ้าทรงรับตาม
 คำพระยานาคแล้ว พระยานาคก็กลับไปยังพิภพของตน ตั้งแต่นั้น
 มาพระพุทธเจ้าจึงได้ตั้งธรรมเนียมไว้ ว่าถ้าผู้ใดจะบวชให้ชื่อนานาคเสีย
 ก่อนแล้วจึงบวช จึงเป็นธรรมเนียมเรียกผู้ที่จะบวชว่านานาคสืบมาจนบัดนี้
 แลนิทานนี้เป็นแต่เล่ากันมาว่าเป็นคำเทศนา แต่ตัวข้าพเจ้าเองไม่เคย
 ได้ฟังพระเทศน์ แลไม่เคยได้เห็นหนังสือในเรื่องนี้เลย มีเรื่องท
 คลายคลงอยู่เรื่องหนึ่ง แต่นิทานเอกรักษ์คานาคทมิในธรรมบท เป็น
 เรื่องว่าด้วยพระยานาคศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ความก็ไม่เหมือน
 กันไม่ลงกับมาบวช เป็นแต่ถึงสรณเท่านั้น แต่เพราะเหตุที่ข้าพเจ้า
 เป็นผู้ศรัทธาธรรมเทศนาน้อยจึงไม่เคยได้ฟังพระเทศน์ในเรื่องนี้ แลเป็น
 ผู้ศรัทธาหนังสือน้อย จึงไม่พบนิทานเรื่องนี้ ฤาอย่างไรก็ไม่ทราบ

อีกอย่างหนึ่งในคำรายวชนาค ยกอุทาหรณ์ที่จะสวดอุทิศนั้นให้
 คำว่านาโคคือนาค เป็นชื่อผู้บวช จะคิดไปว่าเป็นด้วยพระพุทธเจ้า
 ทรงบัญญัติให้ใช้อย่างนี้ตามคำพระยานาคทูลขอไว้ ก็จะได้คิดไปได้
 แต่เห็นว่าในวิชัยบรรพชาอุปสัมปทา ทมิในคัมภีร์มหาวรรคนี้ ก็ห้าม
 นาคโคไม่ จึงเห็นว่าจะเป็นที่น่าพระเถระองค์ใดองค์หนึ่งตั้งตำราขึ้นไว้
 สำหรับท่องขันโดยง่าย ทวางชื่อนานาคโคนั้นก็โดยชนปากเจนาใจใน
 ชื่อนั้น ฤาหาไครยเหตุใดเหตุหนึ่ง แต่คงจะไม่ใช้เรื่องพระยานาค
 ปลอมบวช เมื่อบวชเป็นตำราไว้แล้วก็เป็นแบบเรียกกันสืบมา การ
 ที่เรียกคนที่จะบวชว่านานาค ฤาหาไครยเหตุสองอย่างเช่นว่ามานี้

จะกล่าวถึงความประสงค์ ของการที่ชวนาคต่อไป ความ
 ประสงค์เดิมเมื่อแรกเกิดการบวชชนแต่ครั้งพระพุทธเจ้านั้น ก็ประสงค์
 เพื่อจะกระทำให้ถึงพระอรหัตผลพ้นจากกองกิเลสกองทุกข์ทั้งปวง คือ
 เมื่อบวชแล้วก็ต้องสำรวมศีลมละกิเลสหาย แลเจริญสมาธิมละ
 นวัตกรรม เกิดปัญญาได้บรรลุมรรคผลจนถึงที่สุดกิจของการบวชคือ
 พระอรหัต ส่วนผู้ที่พยายามไปไม่สมประสงค์เสนอสาหาทำไปไม่ตลอด
 กิเลสออกมาเสียก็มี ครั้นพุทธกาลล่วงมานานผู้ที่พยายามให้ถึงที่
 สุดกิจบรรพชิตนั้นก็ไม่มีใครมี แลผู้ที่รู้ที่สุดกิจแห่งบรรพชิตนั้นก็
 น้อยลง ก็เห็นแต่ผลอย่างต่ำ ๆ ลงมา ผู้ที่สิ้นศานกก็เห็นว่าการ
 บวชเป็นการสงขรระงับกายวาจาใจ ปราศจากความกังวลเดือดร้อน
 ราคาวญ ไม่ต้องรับภาระอันหนัก ก็บวชอยู่ได้โดยมาก เมื่อศึกษา
 เตาเรียนพุทธธรรมก็ได้ทราบธรรมแล้วแลปฏิบัติให้เกิดผลแก่ตน โดย
 ประการต่าง ๆ ตามสมควร ฝ่ายผู้ที่สิ้นศานหายเห็นว่าบวชอยู่ไม่
 ต้องทำภาระงาน ประกอบด้วยลาภสักการโลกามิศก็บวชอยู่ได้ โดย
 มากเหมือนกัน แลเมื่อสขมาอีกชนหนึ่งนั้น รู้ตน ๆ แต่เพียงว่า
 บวชได้บุญ เมื่อมีศรัทธาอยากได้บุญก็บวชแล้วแลประพฤติตนตาม
 ธรรมวินัย บางพวกก็ไม่มีศรัทธา แต่ชคยคามารคาญาตีพินองไม่
 ได้ ก็บวชไปตามธรรมเนียม บางที่ก็ประพฤติดี บางที่ก็ประพฤต
 ชั่ว ตามสันศานแลอธิบายไศรยของคน

การชวนาคนั้น ผู้ที่จะบวชจะมีความประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง
 ถึงมิใช่ประสงค์พระอรหัตผลก็ดี ถ้าจิตรเป็นกุศลจิตรประกอบด้วย

ศรัทธาแล้ว เมื่อบวชเขาคงจะประพฤติแต่การทก และปฏิบัติตาม
 ธรรมวินัย ก็จะได้รับผลตามสมควร ตั้งแต่อย่างสูงลงมาจนอย่าง
 ต่ำ คือเมื่อบวชเขาคงจะได้เล่าเรียนธรรมวินัยพุทธธรรมะบังเกิดความ
 รู้ ความศรัทธาแก่กล้าขึ้น ก็จะได้บรรลุผลอย่างสูง คือโลกุตระธรรม
 ได้บ้างคอกกกรรมัง ถ้าไม่บรรลุผลเช่นนั้นก็คงจะเป็นผู้มั่นในพระรัตน
 ไตรย ประพฤติกายวาจาใจเรียบร้อยละบาปห้าเพญฺชฺญ สงบสงัด
 จากความเคียดแค้นรำคาญ ห่างจากความกังวลขุ่นข้องหมองใจ ถ้า
 ไม่เช่นนั้นก็คงได้รัชธัมมมรรค์จากบาปบุญคุณโทษ ถึงจะสักหาออกมา
 ก็คงจะเป็นคนใจดีประพฤติดี ห่างจากความเป็นพาลสันดานทรวิตร แต่
 ได้รู้วิชาฝ่ายโลกีย์ คือ เลขหนังสือเป็นต้น เป็นทางเลียงชีพโดย
 ซอขธรรมสืบไป การทบวชนั้นถึงแม้ว่าจะไม่ประสงค์ต่อพระอรหันต์ผล
 กติ ก็ยังเป็นคุณเป็นประโยชน์เป็นอันมาก เพราะเป็นหนทางที่จะได้
 รัชผลอันดีโดยประการต่าง ๆ สูงแต่ต่ำมากแล่น้อย ดังเช่นว่ามาแล้ว
 จะว่าไม่มีคุณนั้นไม่ถูกเลย แต่คนทบวชเพื่อลาภสักการะโลกามิศ
 ญาบวชด้วยความจำใจไม่มีศรัทธาเลยเหล่านี้ ได้ผลน้อยนักฤาไม่มี
 ผลเลย ยางทกกลับเป็นโทษไม่ควรจะสรรเสริญเลย ไม่นับว่าเป็น
 ความประสงค์ของการบวช เว้นแต่ผู้นั้นจะกลับมีศรัทธาประพฤติตน
 ดีได้ จึงกลับเป็นคุณได้

วิททบวชนัน

แต่เดิมเมื่อแรกเกิดชนครังพระพุทธเจ้าบวช

ด้วยเอหิภิกข แล้วต่อมาบวชด้วยวิธีสรณคมน ภายหลังบวชด้วย
 ญัตติตตถกกรรมซึ่งใช้ตลอดมาจนกาลบัดนี้ แต่การทบวชกันอย่างไร
 ในวิธีสามอย่างนี้ จะกล่าวในทบทนี้จะยดยาวนานัก

ชอกกล่าวแต่พิศฉายชวายน ที่ใช้กันอยู่ในทุกวันนี้ คือ เมื่อ
แรกจะบวชนั้นผู้ที่บวชต้องมิกอกไม้ธูปเทียน เทยวขอสาธุการของ
และผู้หลักผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่พงทนขบถ นับว่าเป็นการแสดงความ
เคารพขบถ แล้วเริ่มการพิธีบวช คือก่อนวันที่บวชวันหนึ่งนั้นในเวลา
เย็นมีการทำขวัญ ถ้าเป็นเจ้านายจะทรงผนวชเรียกว่าเป็นนาคหลวง
มีการสมโภชในพระราชมณฑลที่วัดสถานองค์ใดองค์หนึ่ง รุ่งขึ้นไป
ทรงผนวชในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีการแห่ข่างไม้แห่ข่าง ขางที่
ข้าราชการไปรทให้บวชเป็นการพิเศษเป็นนาคหลวงก็มี การบวชนาค
หลวงของท้าว

จะชอกกล่าวแต่นาคราษฎร. การทำขวัญนั้นคือผู้ที่บวชซึ่ง
เรียกว่าเจ้านาคนั้น โคนฉม โคนหนวด แต่ในเวลาเย็นแล้วแต่งตัวนุ่ง
เย็บขยับ สวมเสื้อครุยห่มเฉียงข้างหนึ่ง สอดแหวนคาคเข็มขัด มา
นั่งในเคหสถานที่จะทำขวัญ มีบายศรีแลแว่นเวียนเทียน พวงญาติพ
น้องมิตรสหายมานั่งล้อมพร้อมกัน ไตรบาตรแลเครื่องบริวารเครื่อง
สักการทั้งปวง ก็มาตั้งในที่ทำขวัญด้วย แล้วมีอาจารย์ ผู้มีเสียงอัน
ไพเราะมาว่าทำขวัญเป็นทำนอง เหมือนเทศนามหาชาติหลายลาหลาย
แหล่ เมื่อขบลาแล้วก็หมองหุ่ยให้ แล้วว่าต่อไป

เมื่อขบแล้วเข้กแว่นเวียนเทียน ผู้ท้าวทำขวัญนั้นเข้กแว่นเอง
ข่าง พราหมณ์เข้กแว่นข่าง ประโคนพิณพาทย์เวียนเทียนทำขวัญ
เจ้านาค ในเวลาเย็นวันทำขวัญนั้นข่างแห่งก็มีกระบะกระบองมวยปล้ำ
เป็นการฉลองข่างไม้ข่าง แลข่างแห่งที่ไม่ทำขวัญเลยก็มีเป็น

อดทนมาก ที่ไม่ทำเพราะความขี้ขลาด ไม่สามารถจะทำกาที่ใหญ่โตก็มี
 ที่เล็กกว่าลงพอจะทำได้ แต่ไม่ชอบการเอิกเกริกไม่ทำก็มี ครั้นเวลา
 รุ่งขึ้นเป็นวันที่จะบวชนั้น ญาติพี่น้องญาติผู้เป็นใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของนาคนั้น
 นั้น จักการที่จะแห่หน้าไปไว้ที่ กระบวนแห่นั้นก็มีต่าง ๆ กัน
 เหลือที่จะพรรณนาให้เลียดได้ จะยกตัวอย่างแต่ที่เห็นอยู่โดยชุกชุม
 นั้น คือมีแตรวงอย่างฝรั่ง แต่คนเข้าไม่ใคร่แต่งเป็นทหาร แต่ง
 คำนั่งผ้าสวมเสื้อโดยธรรมดาเสียมาก บางทีก็ไม่มีแตร แลของ
 ไทยธรรมดาที่จะถวายพระสงฆ์ต่าง ๆ นั้น ก็มักจะให้คนถือเดินสองแถว
 แห่ไป บางทีอย่างแข็งแรงถึงกับถวายไตรพระที่นั่งหัตถ์ดาบทั้งหมด
 ใช้คนขมาถือไตรเรียงสองแถวคั่นกัน แลมีพวกกระบี่กระบองมาก ๆ
 ตั้งเท่าคนสืบทอดญาติสืบทอดคนสืบทอดคน ถือกระบี่ของควงทำทำทางต่าง ๆ
 ตามแต่จะสำแดงฤทธิ์ไปได้ ในเวลาเดินกระบวนแห่ไปนั้น แลยังมี
 เครื่องเล่นสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการแห่หน้าจะเว้นไม่ได้เลย ถึงแม้
 ว่าเป็นการแห่อย่างเลวที่สุด จะไม่มีเครื่องแห่อย่างอื่นเลย ก็คงยังมี
 สี่รนน้อยสิ่งหนึ่งไม่ขาดไปได้เลย สิ่งที่สำคัญที่วานคือเกศเทิ่ง พวกเกศ
 เทิ่งนั้นมกลองยาวสามใบญาติใบ แลมีฉาบมีฆ้องกับมีคนตกรับมาก ๆ
 คนตะพายกลองนั้นแต่งตัวตามข่อกติข้าง แต่งเป็นตลกถึงเขียนหน้า
 เขียนตาก็มีบาง เวลาคนนั้นทำทำทางเป็นตลกต่าง ๆ จะให้เป็นการ
 ขบขันการประหลาด กลองนั้นตควมอย่าง เอาศอกกระทุ้งข้าง
 บางทีสยท่าเหมาอย่างอุกฤษฐ์เขาลงนอนกลิ้งก็ไป แลवलุกขนยนต์
 ต่อไปอีกก็มี เกศเทิ่งนั้นมุดอยู่ตรงหน้าเจ้านาค การแห่หน้าคนอดใจไม่

มีเด็กเตงแล้ว คนก็เกอขะไม่รู้ สักว่าแห่นาค แลตัวเจ้านาคนั้น
 แต่งตัวนุ่งเยยรยบข้างยกข้าง สวมเสื้อครุยกยเนื้อ ๆ ชนเคียวข้าง
 มีเสื้อชัยในข้าง คากเข็มขัดสอกแหวนสวมชฎาพอกข้าง ชฎาเป็น
 ศีรษะนาคข้าง ตามแต่จะหาได้ อย่างคำที่สคนไม่มีอินโตสวมศีษะก็มี
 พาหนะทอไปนั้นขมาเป็นพน ขมาเทศข้างรถข้างเป็นการพิเศษ ทออย่าง
 เลวที่สคนเดินไปก็มี แลถ้าเจ้านาคขมาแล้ว ผ้าไตรแลยาตรที่จะ
 ขวชนัน ก็มีคนถือไปขนหลังมาด้วย ผ้าไตรที่จะถวายพระอุปัชฌาย์
 แลคัสวคนัน ก็ไปขนหลังมาโดยชกชม ผ้าไตรแลยาตรที่ไปขนหลัง
 มากคตวเจ้านาคก็ขอมมกลตกัน กลตนั้นไซ้พระกลตเจ้านายตาม
 แต่จะหาได้มากแลน้อย ถ้าหาได้ข้อยกสักก็เพียงเจ้านาคกันคน
 เคียวกม พระกลตเจ้านายนี้ โดยปรกคคคนทมิไซ้แจกเป็นข้อห้ามใช้
 กันไม่ได้ แต่คนที่จะขวชนาคกันใด ไม่มีข้อห้าม เทียนแลกรวย
 ที่จะถวายพระอุปัชฌาย์แลคัสวคนัน มักให้คนถือเดินนำไตรแลยาตร
 ข้าง นำเจ้านาคข้าง ขนมาไปข้าง คนถอนนั้นถาอย่างคไซ้เทกแต่งตัว
 มเกยวมนม ถาอย่างต่ำลงมากแต่งตัวตามธรรมดา ข้างหลังเจ้า
 นาคลงไป ก็มีเครื่องไทยธรรมที่จะถวายเจ้านาคเองข้าง ถวายพระนั่ง
 หักถยาข้าง พวกญาติพี่น้องมิตรสหายตามไปข้างหลังข้าง ที่เป็น
 คนมีวาศนาก็ขรดขมาตามไปข้างหลังข้าง กระจวนแห่นั้นแห่ไปจาก
 ขานไปยงวัดที่จะขวชนัน แต่มักเดินอ้อมค้อมไปมาก ถึงทางที่ไปจาก
 ขานถึงวัดเป็นทางใกล้ก็เดินไปตามทางนั้น เพราะจะไม่ได้สำแดงการ
 ที่แห่ให้เป็นการเอิกเกริก จึงต้องเดินอ้อมให้ทางแห่ขวชน เมื่อดวงวัด

แล้วเจ้านาคลงจากม้าเข้าไปในวัด พวกเด็กเท็งมายืนตึกตึกเท็งขวาง
 นำเจ้านาคอยู่ไม่ให้เข้าวัด สมมุติกันว่าเป็นพระยามารมาผจญ (ข้างที่
 จะเห็นสำคัญของผู้เด็กเท็ง ตรงข้อนี้ จึงขอมมีในการขบวนการก็เป็นได้)
 เจ้านาคต้องให้เงินแก่พวกเด็กเท็งนั้น แล้วจึงปล่อยให้เข้าไป เมื่อ
 เข้าวัดแล้วข้างแห่งก็มีทองอยู่ทั้งเงินเป็นทานบ้าง ข้างแห่งก็ไม่มี แล้ว
 เจ้านาคแต่งตัวลศเสอครยลงเฉียงป่า ถอดเครื่องสวมศีรษะออก แล้ว
 ไปจุดธูปเทียนบูชาสีมาที่หน้าพระอุโบสถ.

การบูชาสีมานั้นจะหมายเอาความอย่างไร ครองไม่เห็นความ
 แลไม่ไต่ค่าว่ามลทินจะมีมาอย่างไร เช่นแต่ทำตามกันมา จะว่าบูชา
 พระรัตนไตรยกก็ไม่แท้ เพราะส่วนที่บูชาพระรัตนไตรยก ก็บูชาอีก
 ในพระอุโบสถนั้นแล้ว จะว่าบูชาพระผู้เป็นเจ้าฤาผู้สร้างเทพารักษ์ก็ไม่
 เป็น เพราะเจ้านาคนี้ว่าเป็นผู้ศรัทธาต่อพระรัตนไตรยกแล้ว จะไป
 ทาส่วนอื่นอะไร จึงตกลงสันนิฐานว่าบูชาพระรัตนไตรยกนั่นเอง
 เป็นแต่ผิดที่เท่านั้น การบูชานั้นก็ไม่ใช่การเสียหายอันใด เช่นแต่
 ให้ตั้งจิตบูชาพระรัตนไตรยกแล้ว ถึงจะบูชาที่ไหนกันว่าเป็นอันบูชาได้
 ถึงแม้ว่าจะไปบูชาในพระอุโบสถอีก จะเป็นสองซ้ำไปก็ไม่เป็นไร ยิ่ง
 บูชามากยิ่งดี ครั้นบูชาสีมาแล้ว บิคารมารคาญาติพี่น้องเจ้านาคเห็น
 ประทักษิณ เวียนรอบพระอุโบสถสามารถอย่างรอบหนึ่งข้าง แต่นาคหลวง
 ก็ไม่มีการบูชาสีมาแลไม่มีประทักษิณเลย เมื่อประทักษิณเสร็จแล้ว
 ผู้ที่เจ้านาคเข้าไปในพระอุโบสถ มีแต่รังษิณพาทย์กลองแขก

ประโคน แตรสังขน์ในการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่การหลวงแลไม่เนื่องด้วย
พระรัตนไตรยแล้ว ย่อมเป็นที่ห้ามไม่ให้ผู้ใดใช้ แลไม่มีของผู้ใด
ด้วย มีแต่ของหลวงแห่งเดียว แต่การขวชนาคนเกยวด้วยพระรัตนไตรย
จึงใช้ใด ไม่มีข้อห้าม แลการแห่ นาคกัณฑ์การประโคนแตรสังขน์

พาทย์น บางแห่งถึงเจ้าของนาคจะเป็นผู้มีอำนาจแลทรัพย์สินสมบัติ
กำลังพาหนะมากที่ไม่ทำก็มี เช่นแต่พาเจ้านาคไปวัดแล้วไปยวชกัน
เงยย ๆ เหตุที่ไม่ทำนั้นเพราะเจ้าของนาคไม่ชอบการเอิกเกริกอย่าง บาง
ที่ท่านเจ้าอาวาสที่นาคจะไปยวชนั้น ไม่ชอบในการที่จะมีแห่แลประโคน
แตรสังขน์พาทย์ ถึงเจ้าของนาคจะชอบการเอิกเกริกก็ต้อผู้อื่นผัน
ตามอธิยาไศรยของท่านเจ้าอาวาส ไม่อาจที่จะมีการเอิกเกริกได้

เมื่อเจ้านาคเข้าในพระอุโบสถแล้ว ก็ไปยกเทียนบูชาพระ เทียน
บูชาพระนี้เป็นของที่เสียงท่ายกลาย ๆ อยู่ ว่าถ้าเจ้านาคยกเทียนตรง
แล้วยวชทนอยู่ไค่นาน ถ้ายกเทียนเอนแล้วยวชไม่ทน ยิ่งเอนมาก
ยิ่งไม่ทนมาก การนี้ก็เป็นแต่กล่าวกันสืบ ๆ มา ไม่เคยได้สอบสวน
เมื่อบูชาพระแล้วมานั่งยังทศวรร พวกญาติพี่น้องแลมิตรสหายของ
เจ้านาคเอง ญาติของผู้เป็นเจ้าของนาค ก็เข้าไปประชุมพร้อมกันแน่น
อยู่ในโบสถ์ ถ้าเจ้าของนาคเป็นผู้มีอำนาจมาก การที่นั่งลูกก้นก็
เป็นการเรียบร้อย ถ้าเจ้าของนาคมีอำนาจน้อยก็มักจะโกลาหล คือ
พวกที่มาช่วยนั่งก็นั่งเรี่ยรายไม่เป็นหมู่เป็นเหล่า ยิ่งรวมกันหลาย
นาคหลายเจ้าของเขา ก็ยิ่งวุ่นวายเกลื่อนกล่นปะปนกัน ทั้งศิษย์
วัดก็เข้ามาพลุ่มพล้ามอยู่ในโบสถ์ ถ้าวุ่นวายช้อของตนนึก ท่านพระ

สงฆ์เจ้าอาวาสมักลุกขนยนตกราคไปโดยรอบ เพื่อจะห้ามข้อมให้
 เรียบร้อยมิให้วุ่นวาย เมื่อการนั่งลกเป็นที่ทางเรียบร้อยแล้ว ผู้เป็น
 เจ้าของนาค จึงหยิบผ้าไตรส่งให้เจ้านาค ผ้าไตรที่จะบวชนั้นมักมี
 ดอกไม้สัตรีชย ผักโครงไม้ตามรูปผ้าไตร มือประหือบรอบคลุมผ้า
 ไตรอยู่ เมื่อจะส่งผ้าไตรให้เจ้านาคนั้น เขาคอกไม่ออกทั้งเสีย เจ้า
 นาคจึงถือเอาผ้าไตรนั้นเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ขอขมบรรพชา วิธขอนั้นตาม
 สติปัญญาธรรมยทิกนิกายแลมหานิกาย ค้อมยนวนทาย่างไม่ไคยน
 ย่าง ท่านองนั้นชานอย่างไฟเวระก็มี อย่างมคธก็มี ว่ากันเป็นพค
 ตามธรรมคากมี ที่ชานไตรเรียบร้อยก็มี ที่ประหมาเสียงสันไปย่าง
 เสียงเขาไปย่างก็มี มักประหม่ากันเสียมาก ค้วยเวลาพระสงฆ์
 ประชุมพรหมกันย้อมมี สร่าน่าเช่นที่เกรงขามมาก ถึงผู้ที่ชานนาคนั้น
 จะรู้แน่ว่าพระสงฆ์ไม่ทำอะไรเลย ในการที่จะปลงปลาคไปกิด ก็ยัง
 มีความครันคร้ามสทกสเทนอยู่ด้วยอำนาจสง่าสงฆ์ ย่างที่ผู้ที่ยวชไม่
 ไคเรียนชานนาคเลย พระสงฆ์ต้องสอนให้ว่าไปที่ละคำสองคำในเวลา
 นั้นก็มี เมื่อขอขมบรรพชาแล้วออกมาห่มผ้า ถ้าเป็นนาคหลวงราช
 บณฑกิตยห่มให้ ถ้าเป็นนาคชวบ้าน พวกพนองพวกพองทเคยบวช
 มาแล้วรู้จักวิธนั่งผ้าห่มผ้า ก็เข้าช่วยห่มให้โดยเรียบร้อยก็มี เจ้า
 นาคห่มไคเองเพราะเคยบวชเป็นสามเณรมาแต่ก่อน ฤาเคยเห็นเคย
 สังกะตมาห่มไคโดยเรียบร้อยก็มี ย่างที่กห่มกันไม่ค้อยลก คนที่ช่วย
 ห่มทำแต่ทำทางเป็นคนเข้าใจในการห่มผ้า แต่เมื่อนำเข้าจริงก็ทำ
 ไม่ถูก เงอระงุ่มง่ามรุง๗ รัง ๆ ไป จนพระสงฆ์ต้องลุกมมาช่วย

ห่มก็มีโดยมาก เมื่อเวลาห่มผ้าขึ้นประ โคมด้วย แต่ถ้าเป็นนาค
 หลวงไม่ประ โคม ครั้นห่มผ้าเสร็จแล้ว ก็เข้าไปขอศีลที่ท้ายอาสน์
 สงฆ์ ท่านผู้จะเป็นกรรมวาจาออกมาสั่งให้ศีล ครั้นรับศีลเสร็จแล้ว
 เข้าไปขอนิสสัยต่อไป เมื่อจะขอนิสสัยนั้น เจ้าของนาคเอาบาตรประเคน
 ให้ก่อน แล้วจึงถือเข้าไปขอนิสสัย ในบาตรนั้นมักจะมีญาติชอบ
 เอาของบรรจุไว้ ในนั้น คือเครื่องรางต่าง ๆ แลว่านไฟล เมื่อบวช
 แล้วถือกันว่าเครื่องรางนั้น เป็นของขลังเช่นเหมือนหนึ่งได้ปลุกเสก
 ส่วนว่านแลไฟลนั้นก็เหมือนหนึ่งไฟลเสกว่านเสก ใช้มีคุณวิเศษ
 แก้โรคโภยต่าง ๆ ตามแต่จะหยิบถือกันไป เมื่อผู้จะบวชเข้าไปขอ
 นิสสัยในท่ามกลางสงฆ์แล้ว พระอุปัชฌาย์แลพระกรรมวาจาให้
 ตะพายบาตร แล้วยกบาตรแล้วรแล้วไล่ออกมาขึ้นห่างหัตถยาศ
 แล้วท่านกรรมวาจาออกมาถาม กรรมวาจานั้นสวดองค์เดียวบ้าง
 สององค์บ้าง นาคที่จะบวชนั้นสวดทั้งสององค์บ้างทีละคู่บ้าง ครั้นท่าน
 กรรมวาจาออกมาถามนอกแล้วกลับเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์แล้วสวดขึ้น
 แลเรียกผู้ที่จะบวชเข้าไปในท่ามกลางสงฆ์ ผู้บวชเข้าไปขออุปสัมปทา
 แล้วพระกรรมวาจาสวดอุทิศตถกกรรมสำเร็จก็อุปสัมปทา ในเมื่อ
 เสร็จก็อุปสัมปทาน ต้องอุณาเหยียบขันฉายว่ากชน เพราะ
 พระพุทธเจ้าบัญญัติให้กำหนดวัน เวลาที่บวชไว้สำหรับเมื่อเวลาพบเพื่อน
 พรหมจรรย์ จะได้รู้พรรษาอายุแก่ก่อน แต่ในกาลขคนใช้คณาพิกา
 เสียมาก ที่ยังใช้ตามเดิมก็มี ที่ใช้ทั้งสองอย่างก็มี แล้วพระกรรม
 วาจาองค์หนึ่งบอกอนุสาสน์ ผู้ที่จะบวชก็คนก็ฟังพร้อมกัน ออกอนุสาสน์

เสร็จแล้ว ผู้บวชถวายเครื่องสักการะแก่ท่านผู้บอกอนสาสน์อีกครั้ง
 หนึ่ง เครื่องสักการะนั้นมเทียบอย่างหนึ่ง กรวยอย่างหนึ่งเป็นประธาน
 แต่การที่ท่านนมประเทกต่าง ๆ เหลือที่จะพรรณา จะว่าแต่ทำได้
 ของนาคหลวงใช้เทียบสัพขตของทิวฐานไม้กลึง ของราชฎรมเทียบ
 สัพขตเล็ก ๆ ย่างเทียบไซข้าง ๕-๖ เล่ม มีคเป็นกำคาคลายกระต่าย
 ทององกฤษ มีฉัตรทององกฤษขั๊กยกอก ขั๊กขนเชิงเทียบข้างบนปากขวก
 ย่าง ที่ไซเทียบลวงก็มี ไซขั๊กเทียบก็มี รูปนั้นเป็นรูปกระแจะ ใช้
 ประคัยคาคลายทององกฤษเหมือนเทียบ กรวยนั้นทำด้วยใบทอง
 เป็นเหมือนหนึ่งกระตงเจิมมีฝาขั๊กครอบทำด้วยใบทอง จีบเป็นชั้น ๆ
 ทำนองเหมือนบายศรี ในกระตงนั้นมเมียงใบคำหนึ่ง
 เมียงอย่างที่ทำกนนเป็นของสำหรับกินเป็นอาหาร แต่ที่เอามา
 ใช้ในทันทีไม่สำหรับกินเลยเพราะนึกเคี้ยวเท่านั้น ประการหนึ่งเวลา
 ที่บวช มักจะบวชเพนแล้วจึงเห็นว่าไม่เป็นของควรถิน จะว่าเป็นของ
 บุษาก็ดีไม่น่าบุษาคด้วยเมียงเลย เมื่อใคร่ควรวญถึงเหตุที่จะใช้เมียงนั้นก็
 พอระนิกเอาไปได้ คือวอนจะมาจากลาวก่อน กล้วยลาวข้างเชียงใหม่
 เขาใช้อมเมียงกนทงเมือง เหมือนหนึ่งกินหมาก เขาจะใช้เมียงอย่าง
 นั้นถวายพระ เมียงอย่างนั้นมไซเมียงหุ้มห่อชิงกระเทียมเกล็ด เห็นว่า
 เป็นขาวชั๊ก กินในเวลาวิกาลได้จึงมาใช้ถวายไม่ชค แต่เมียงที่เรา
 ใช้ นั้น เมียงมะพร้าวไม่เป็นขาวชั๊กเลย พระคั้นต้องเป็นวิกาลโภชน์
 ถ้าจะใช้ให้ถูกกับประเทศบ้านเมืองเราแล้ว ควรใช้ให้มากพลูเป็นการ

แลกรวยเมียงนมด้วยแก้วรองเป็นฐาน ต่อมาคนท้าวจิตรชน
 ไม่ใคร่ใช้ใบตอง ใช้กายพลับพลึง บางทีก็ใช้คอกกล้าเจียด เมียงก็ไม่
 ใคร่มี กรวยอย่างนั้นนับว่าเป็นกรวยอย่างหนึ่ง ยิ่งกรวยคอกไม้อีกชนิด
 หนึ่ง คู่กันกับกรวยที่ทำมาแล้ว ใช้คอกมลิคอกกพทิจาต ร้อยเป็น
 พวงมาลัยเถา ๕ ชั้นบ้าง ๓ ชั้นบ้างชอน ๆ กันแล้วมีขอกพุ่มข้างปลาย
 มีถวยแก้วรองเป็นฐาน กรวยคอกไม้นักใช้กันโดยมาก สักการะ
 เหล่านมลพิษณคังว่ามาแล้ว จะรวมจัดเป็นประเภทก็ลงในสออย่าง คือ
 เทียนอย่างหนึ่ง ธูปอย่างหนึ่ง กรวยสองอย่าง บางทีมีทั้งสออย่าง
 บางทีมีสามอย่าง คือยกธูปจากกรวยอย่างใดอย่างหนึ่งเสีย บางที
 มีสองอย่าง ยกธูปกับกรวยเสียอย่างหนึ่ง เวลาที่จะถวายนั้นเป็นสี่ครั้ง
 คือเมื่อขอพรพชาศรางหนึ่ง ถวายแก่พระอุปัชฌาย์ เมื่อขอศีลครั้งหนึ่ง
 ถวายท่านกรรมวาจาผู้ให้ศีล เมื่อขอนิสสัยนมกใช้เทียนตามธรรมคา
 ไม่ใคร่ประคัษประคาศ เรียกกัณว่าเทียนนิสสัย เวลาขอกอนสาสน์แล้ว
 ถวายท่านผู้ขอกอนสาสน์อีกครั้งหนึ่ง ถ้าพระอุปัชฌาย์ขอกเองก็ไม่
 ต้องถวายซ้ำอีก แลยังเจ้าของนาคอีกจำพวกหนึ่ง ทักใช้เทียน
 อุปัชฌาย์เป็นเทียนมีคอกมีครองพานแก้วแทนเทียนแลกรวยที่ทำมาแล้ว
 ก็มี ตามแต่ความประสงค์ของคนต่าง ๆ กัน

พรรณาดังเครื่องสักการะเพลิง มานาน ฟังรู้สึก จะขอยุติไว้
 กลับกล่าวถึงการบวชต่อไปอีก ครั้นถวายเครื่องสักการะแล้ว พระ
 ภิกษุที่บวชใหม่ถวายผ้าไตร ไทยธรรม แก่พระอุปัชฌาย์พระกรรม
 วาจา แลพระสงฆ์ที่นั่งหัตถบาทก์ทั่วกันแล้วออกมารับของ ผู้มคคคค

แลมีอำนาจใหญ่ถวายก่อน แล้วพวกญาติพี่น้องมิตรสหายถวายต่อไป
 ของที่มาถวายกันนั้นนามว่าสังฆวารเป็นพน ของอื่น ๆ มีบ้าง ครั้นรับ
 ของเสร็จแล้ว พระอภัยมณีพาพระสังฆมรยสพพื่อนโมทนา พระท
 ยวชใหม่กรวดน้ำ เป็นเสร็จการชวชกันเพียงนี้ เมื่อเสร็จการแล้ว
 ประโคมอีกครั้งหนึ่ง การต่อไปในดาเงาของจะม้งงานฉลองต่อไป ก็มัก
 มีกระบี่กระบอง ไซพวกที่ถือพลองแห่ไปบ้าง ทานาใหม่บ้าง บาง
 พวกก็ไปส่งพระที่ภูแล้วกลับบ้าน เป็นเสร็จการชวชนาคเท่านั้น
 เรื่องราวที่มานั้น เป็นเรื่องที่ชาวพม่าได้เห็นด้วยตาเองบ้าง ได้
 ยินคำคนอื่นเล่าบ้าง คงจะไม่หมดความทมหทเป็นอยู่ แลการที่ชวชน
 จะทำการเอิกเกริกฤาเป็นการเจียม มีทำขวัญฤาไม่ทำ แห่ฤาไม่แห่
 เป็นคนนั้น ก็ไม่เป็นการสำคัญอันใดในที่นี้จะคิดเทียบฤาสรรเสริญว่าชว
 ฤากิ ผิดฤาถูก เพราะใครมีกำลังทุนรอนมากก็ทำ ไม่มีกำลังก็ไม่ทำ
 มีข้อสำคัญอยู่แต่จิตรของผู้ชวชนแลผู้เจ้าของนาค ถ้าประณอบด้วยกศล
 จิตรมีศรัทธาเป็นต้นอยู่แล้ว ก็คงจะมีผลานิสงฆ์ช่วยประการต่าง ๆ
 โดยไม่สงสัยเลย. ฯ

ประเพณีแต่งงานบ่าวสาว
พระยาราชวรานุกูล (อ่วม) เรียบเรียง

บิณฑาคารคาร้างเลี้ยงบุตรแลธิดามาจนมีอายุเจริญวัย สมควร
จะออกจากอกไปทำมาหาเลี้ยงชีพได้ โดยลำพังตนเมื่อใด ก็คิดอ่าน
ให้มีภรรยาสามีเป็นคู่ครอง เพื่อจะได้ตั้งวงศ์สกุลเป็นอิศรภาพเฉพาะ
ตนอีกส่วน ๑ ก็แลการที่บิณฑาคารจะหาภรรยาสามีให้แก่บุตรแลธิดา
นั้นเป็นการสำคัญอย่าง ๑ เพราะอาจจะเป็นคุณฤาเป็นโทษแก่วงศ์สกุล
ของตนได้มาก ๆ ถ้าได้คนดีมาเป็นเชยเป็นสโภภักจะพาสกุลของตน
ให้มีความเจริญ แต่ถ้าไปได้คนเสเพล ฤกว่าบุตรแลธิดาของตนต้อง
ตกเข้าไปอยู่ในสกุลคนพาล ก็จะได้รับแต่ความทุกข์ร้อนต่าง ๆ บิณฑาคาร
จะให้บุตรธิดามีภรรยาสามีจึงต้องใคร่ครวญเลือกสรร คัดเห็นว่า
เป็นอันเหมาะที่จะมีแต่ความสุขความเจริญถ่ายเดียวจึงได้ยินยอมให้ตก
แต่รงกัน เพราะฉะนั้นเมื่อบิณฑาคารเลือกหาผู้ที่จะให้เป็นคู่ครองของบุตร
แลธิดาได้สมประสงค์ จึงนับว่าเป็นมงคลอันจะนำความเจริญความสุข
ให้เกิดมีในวงศ์สกุล ผู้ที่อยู่ในวงศ์สกุลทั้ง ๒ ฝ่าย ก็มีความยินดีด้วย
ช่วยกันตกแต่งให้ชายหญิงคนนั้นเป็นสามีภรรยากัน จึงได้เกิดประเพณี
แต่งงานบ่าวสาวด้วยเหตุอันนี้ ถ้าชายหญิงสมัครรักใคร่ได้กันเอง โดย
ผู้ปกครองไม่ยินยอมอนุญาต ถึงแม้จะเป็นผิวเมื่อกันโดยธรรมดาโลก
ถ้าโดยที่กฎหมายจะไม่ห้ามปรามก็ดี ถ้าแลมีได้แต่งงานตามประเพณี
ชายหญิงคนนั้นก็มิได้รับความปลอดภัยของวงศ์สกุล 16 ก็มักจะต้องชดเชย

ขอชายอย่าง ๑ มียศกษัตริย์ พิเคราะห์เห็นว่าประเพณีทั้ง ๒ อย่างนี้
เห็นจะมาแต่คติเดิมอันเดียวกัน ทกกำหนดการสมรสว่าสาวว่าเป็น

อาวาทะมงคลอย่าง ๑ แลวิวาหะมงคลอย่าง ๑ ก็ชดทำให้หญิงมาอยู่
กับชาย เรียกว่าอาวาทะมงคล ผู้ปกครองฝ่ายชายต้องขอหญิง ถ้า
ให้ชายไปอยู่กับหญิง เรียกว่าวิวาหะมงคล ประเพณีเดิมผู้ปกครอง
ฝ่ายหญิงเห็นจะขอชาย ทั้ง ๒ อย่างนี้ท่านองจะถือเอาการที่จะปกครอง
ทรัพย์สมบัติต่อไปภายหน้าเป็นหลัก ถ้าชายเป็นผู้มีส่วนจะรับทายาท
ปกครองทรัพย์สมบัติของบิดามารดา รักษาถิ่นฐานวงศ์สกุลต่อไป ผู้
ปกครองก็ให้ทำอาวาทะมงคล ถ้าหากว่าหญิงเป็นกุลธิดาที่มีส่วนจะรับ
มรดกปกครองบ้านเรือนแลทรัพย์สมบัติ ผู้ปกครองก็ให้ทำวิวาหะ
มงคล มูลเหตุของประเพณีทั้ง ๒ อย่างนี้จะเป็นเช่นนั้น

การกองทนสินนั้น ก็เป็นประเพณีที่จำเป็น คือที่ผู้ปกครองต่าง
ออกทรัพย์เท่ากันทั้ง ๒ ฝ่าย รวมมอบให้แก่เจ้าบ่าวเจ้าสาว ซึ่งเป็น
สามีภรรยาไว้เป็นทุนสำหรับประกอบกิจการหาเลี้ยงกันต่อไป บางทีเจ้าของ
สร้างเรือนใหม่สำหรับผู้ทำงานจะอยู่ด้วยกันต่อไป จึงเกิดประเพณี
ปลุกเรือนหอ แลการที่ปลุกเรือนหอ นั้นเข้าใจว่าตัวเรือนเป็นของฝ่ายชาย
สร้าง ส่วนเครื่องแต่งเรือนเป็นของฝ่ายหญิง

การประชุมญาตินั้น ก็เพราะแต่งงานบ่าวสาวเป็นการเกี่ยวเนื่อง
ถึงวงศ์สกุลทั้ง ๒ ฝ่าย ทั้งกล่าวมาแล้ว จึงต้องเชิญญาติวงศ์มา
ประชุมให้เห็นยินยอมด้วย การประชุมญาติเป็นเหตุที่ต้องมีผ้าไหว้
แลขันหมาก คือของกำนัลเลี้ยงญาติวงศ์ที่มาประชุมกัน

การทำพิธีให้อนุมนั้น

ลักษณะที่ต่างกันตามเพศตามภาษา

บางพวกใช้วิธีคน้ำเข้าข้าวเข้าสาว บางพวกก็ใช้เอาค้ำขวญผูกข้อมือให้ แต่ถึงจะทำการพิธีอย่างไรก็ตาม คงอยู่ในให้เข้าข้าวเข้าสาวมาพร้อมกันเฉพาะหน้าญาติวงศ์ที่มาประชุมกัน พวกญาติวงศ์พร้อมกันแสดงการให้อนุมนั้นเข้าข้าวเข้าสาวเป็นสามภรรยาด้วยกัน แล้วก็มีการเล่นกรรเชียงกันในบรรดาผู้ที่มาประชุม เมื่อเสร็จการพิธีเหล่านี้แล้วจึงให้เข้าข้าวเข้าสาวอยู่กินด้วยกันต่อไป

ลักษณะการพิธีแต่งงานข้าวสาวของชาวสยามแต่โบราณมา

เหมือนกันทั่วทุกจำพวกเป็นดังกล่าวมานี้ ลักษณะการที่ผิดเพี้ยนกันไปคงเกิดขึ้นในชั้นหลังเพราะความจำเป็นต่างกันไปตามภูมิประเทศ แลคติความนิยมเปลี่ยนแปลงมา จะยกตัวอย่างดังเช่นลักษณะที่รคน้ำแต่งงานข้าวสาว ประเพณีแต่ก่อนพระสังฆมณฑลที่มาสวคมนตรีเป็นผู้รคน้ำองค์เดียว ความชอบนมพรรณาไว้ถวญถในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ทั้งก่อนแต่งงานพลาญแก้วกับนางพิม แลตอนแต่งงานพระไวยกับนางศรีมาลา เพราะเป็นประเพณีที่ใช้กันในสมัยเมื่อแต่หนึ่งส่อนั้นประมาณเวลาไม่เกินกว่าร้อยขมา แต่ทุกวันนี้เปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้หลักผู้ใหญ่ในญาติวงศ์หลาย ๆ คนรคน้ำให้เข้าข้าวเข้าสาว ขอนนก็คงมีเปลี่ยนแปลงตามความนิยมผันแปรมาจากประเพณีเดิมโดยทำนองเดียวกัน ทนจะพรรณาลักษณะการพิธีแต่งงานข้าวสาวที่ต่างกันเป็นประเพณีในชนต่างพวกต่างภาษาในสยามประเทศนี้โดยพิศการต่อไป 07/2564

ประเพณีแต่งงานชาวสาวอย่างไทย .

ลักษณะแต่งงานชาวสาวตามประเพณีไทยนั้น ถ้าบิดามารดา
 ญาติพี่น้องของทมิขทรหลานชาย เห็นสมควรจะแต่งงานมงคลแล้ว ก็ส่ง
 สวณแสงวงหาบุตรหลานหญิงของท่านผู้มีตระกูลแลทรัพย์สินสมบัติ อัน
 สมควรจะทำงานมงคลให้อยู่กินด้วยกันเป็นสามีภริยาตามสมควรแก่
 ตระกูลตน เมื่อหาได้ถูกใจแล้วก็หาผู้มีขันตาศักดิ์กาผู้ใหญ่ที่มีอายุ
 เป็นเจ้าแก่ไปพจนว่ากล่าวทนายตามฟังดูถ้อยคำบิดามารดาญาติฝ่ายหญิง
 นั้น เป็นการเงยบ ๆ กันก่อนว่าจะยอมยกให้หรือไม่ ฝ่ายบิดามารดา
 ญาติหญิงถึงจะเต็มใจยอมยกบุตรหลานสาวให้ก็มักต้องขอวันเดือนบวชชาย
 ที่จะมาเป็นเขยมาให้ ไทรตรวจดูศุขการร้ายกับบุตรหลานสาวว่าจะถูก
 ต้องตามตำราสมควรทำการมงคลด้วยกันได้หรือไม่ ฝ่ายบิดามารดา
 ญาติชายหญิงทั้งสองฝ่ายเป็นทริกใคร่กันสนิท ก็ว่าแล้วแต่ก็คลอกคล
 ไม่ขอวันเดือนบวชชายซึ่งจะทำการมงคลมาสอบสวณตามตำหรับกม ท
 จริงแท้ใช้ว่าควนคนเดือนบวชแล้วจะมีความเจริญไปตามตำราทุกการ
 มงคลก็หาไม่ แต่บางทีถ้าไม่เชื่อตำราก็มีเหตุอันตรารายได้จริง ๆ เหมือน
 ตำรากล่าวไว้ ยากที่จะพิจารณาแก้ไขให้ชัดแจ้งได้ แต่การที่ขอให้หมอ
 ฤชตาเสียก่อนเช่นว่ามานั้น เป็นอุบายที่ตอกสถาน ๓ ด้วย เพราะถ้ามี
 ความรังเกียจในตัวชายฤในสกุลชาย แม้ไม่อยากจะยกเหตุที่คิด
 เห็นมาอ้างให้ชัดใจกัน ก็อาจจะบอกได้แต่ว่าชตาไม่ต้องการ ถ้าชน
 ให้ตกแต่ง ก็จะเกิดโทษอันตราราย บางทีจะเป็นด้วยเหตุนี้ด้วย จึงชอบ
 ประพาศกันโดยมาก

การมงคลราชโตผู้ปกครองทั้ง ๒ ฝ่ายกำหนดตกลงจะให้แต่งงาน
แล้ว ก็ให้เถาแก่ทั้ง ๒ ฝ่ายพูดจาสัญญากันกำหนดทุนสินสอดแล
หอนั้นหมากผ้าไหว้ตามสมควรแก่ตระกูล ครั้นตกลงยอมพร้อมกัน
เป็นคำสัญญาทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว ถึงวันฤกษ์ขาคามารดาญาติข้างฝ่าย
ชาย ก็ให้เถาแก่นำขันหมากนั้นไปให้แก่บิดามารดาผู้ปกครองหญิง
บิดามารดาญาติฝ่ายหญิง ก็หาเถาแก่มาคอยรับขันหมากนั้นตาม
สมควร ขันหมากนั้นนั้นมีขันใส่หมากทั้งผลกับพลใบขันหนึ่ง กับ
ทองคำ จะเป็นทองทรายฤๅทองใบอันมีน้ำหนักเท่าที่ตกลงกันไว้
แลมีขนมต่าง ๆ ตามแต่จะจัดไปได้ แต่ข้างที่ที่ไม่มีขันหมากนั้นคือ
กัน เพราะบิดามารดาญาติทั้ง ๒ ฝ่ายรักใคร่เชิดชอกันอยู่แล้ว ขัน
หมากนั้นนั้นเพื่อให้เป็นประกันให้แน่นอนตามถ้อยคำสัญญาข้างฝ่าย
ชาย ถ้าฝ่ายชายไม่ไต่ทำการวิวาหะมงคลตามสัญญา ขันหมาก
นั้นนั้นฝ่ายชายจะขอคืนไม่ไต่ต้องเสียเปล่า หญิงนั้นเรียกกันว่าเป็น
ฝ่ายขันหมาก เว้นแต่ถ้าหญิงมีเหตุชั่วไปไม่ไต่ทำการมงคลแก่ชาย
ตามสัญญา ขันหมากนั้นนั้นของคนแก่ฝ่ายชายจงครบ
เมื่อมันกันเสร็จแล้ว จึงไต่กำหนดวันเดือนที่จะทำการมงคลตอนน
ถึงเวลาที่สร้างเรือนหอ ที่เรียกว่าเรือนหอ นั้น ก็คือเรือนอันจะเป็น
ที่อยู่ของชายหญิงซึ่งจะทำการมงคลด้วยกัน ผู้ปกครองข้างฝ่ายชาย
ต้องปลุกหาจิตที่บ้านฝ่ายหญิงให้แล้วเสร็จก่อนวันทำการวิวาหะมงคล
บางที่ฝ่ายผู้ปกครองของหญิงยอมยกเรือนที่มีอยู่แล้วให้เป็นหอ คิด
เอาราคาแก่ฝ่ายชายพอสมควรมิให้ต้องสร้างใหม่ให้สาบากกม ข้างที่

บ้านฝ่ายหญิงอยู่ริมแม่น้ำ ไซแพเป็นเรือนหอก็มี แม้ที่สุดถ้าเป็น
 ตระกูลประกอบการค้าขาย ไซเรอบรรทุกสินค้าเช่นเรือเช่าเป็นเรือนหอ
 สำหรับจะให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวได้ไปค้าขายด้วยกันก็มี ถ้าแลต้องปลุก
 เรือนหอ ประเพณีโบราณฝ่ายพวกข้างเจ้าสาวต้องเลี้ยงคนมาทำงาน
 บางทีจะเป็นเหตุเพราะจะไม่ให้ต้องเปลืองค่าเลี้ยงคนนั่นเอง จึงมักเป็น
 ประเพณีที่ต้องปลุกเรือนหอเป็นการเร่งรัด มักจะปรับปรังตัวไม้มาแต่
 ตอนให้เสร็จแล้วขนมา ปลุกให้เสร็จในวันฤกษ์ที่ยกเรือนนั้น บางที
 เรือนหอปลุกเป็นแต่เรือนเครื่องผูกหลังย่อม ๆ พออยู่ไต่ชั่วคราว ชนิด
 นี้เข้าใจว่าเป็นประเพณีเกิดขึ้นชั้นหลัง แต่งงานบ่าวสาวซึ่งตกลงกัน
 ว่าจะให้หญิงไปอยู่บ้านชายภายหลัง แต่บิดามารดาผู้ปกครองหญิง
 มีความสงสารลูก จึงให้ทำเป็นวิวาหะมงคล ประสงค์จะให้ลูกสาว
 อยู่บ้านเดิมกับสามีจนคุ้นเคยกันก่อน แล้วจึงจะให้ไปอยู่บ้านสามี
 เพราะถนัดจึงไม่ต้องปลุกหอให้เป็นของมั่นคงถาวร
 เมื่อปลุกเสร็จแล้ว ครั้นถึงวันก่อนจะถึงฤกษ์แต่งงานเรียกว่า
 วันสุกดิบ เวลาตอนเช้าผู้ปกครองข้างฝ่ายชายก็ให้ขนผ้าไหว้แลขัน
 หมากไปยังบ้านเจ้าสาว ผ้าไหว้นั้นเป็นของกำนันสำหรับให้บ่าวให้
 เพื่อจะให้บิดามารดาฝ่ายหญิงคนละสำรับ แล้วมีผ้าขาวสำหรับไหว้ผี
 บิดามารดาญาติฝ่ายชายที่ตายไปแล้วอีกสำรับหนึ่ง เมื่อเสร็จการ
 มงคลแล้ว ผู้ปกครองฝ่ายหญิงก็เอาผ้าขาวไหว้ผีนั้นยกไปเหยย้อมเป็น
 สบงจัวร์ ถูเหยย้อมเป็นมั่งถวายพระสงฆ์อุทิศส่วนกุศลไปตามเจตนา
 ขันหมากซึ่งฝ่ายชายต้องจัดหาเป็น ๒ อย่าง เรียกขันหมากเอก

อย่าง ๓ ชั้นหมากเลวอย่าง ๓ ทำนองเป็นของสำหรับเลี้ยงแขก
 นั้นเอง ที่เรียกกันว่าชั้นหมากเอกลั้น เป็นชั้นใต้เข้าสารหมากผล
 พลจับลำดับเรียงรอบปากชั้น มีฉัตรระย้าทองชงกฤษชยกเป็นยอดตั้ง
 ชั้นไปบนพานแว่นฟ้า มีเตียบคี่หนึ่งสองคี่สามคี่สี่คี่ข้าง คี่ตะลุ่ม
 ฎาโต๊ะใต้หมากพลหมัดมื่อหมกขนมจัน มีฝ้ายคแล้วหุ้มฝ้ายลาย
 ฝ้ายเขียวฝ้ายไหมอีกชั้นหนึ่ง มีออบมะพร้าวอ่อนเหล้าใต้ชั้นพานถ่วง
 ทหนึ่ง สังกัดลาวมานนยว่าเป็นชั้นหมากเอกล ชั้นหมากเลวนั้นมาก
 ๕๐ ที่ฎา ๓๐๐ ที่ ตามแต่จะตกลงกันเป็นชนมส์มกส่วยลูกไม้ต่าง ๆ
 ส่งไปก่อนวันฤกษ์ทวันหนึ่ง เรียกกันว่าวันเสกคียบ

ครั้นเวลาเย็นนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์ที่เรือนหอ ฝ้ายเจ้าบ่าว
 แต่งตัวเต็มยศไปกับเพื่อนบ่าวหลายคน ไปฟังสวดที่เรือนหอ ครั้น
 พระสงฆ์สวดพระพุทธรูปมนต์จบแล้ว บิคามารกาฝ่ายหญิงจึงพาเจ้าสาว
 ออกมา ให้เจ้าบ่าวกยเจ้าสาวนั่งใกล้กัน มีเถาแก่ฝ้ายข้างผู้หญิง
 นั่งคนกลางอยู่คนหนึ่ง ให้พระสงฆ์นายภคสวมนมมงคลเจ้าบ่าวกยเจ้าสาว
 เป็นมงคลคู่มีสายสิญจน์ล้ามตักกันเรียกว่า มงคลแฝก ฝ้ายเพื่อน
 บ่าวกยหนึ่งเรียงเจ้าบ่าวต่อมาฝ่ายหนึ่ง เพื่อนสาวกยหนึ่งเรียงต่อเจ้าสาวไป
 ฝ่ายหนึ่งหน้าเรือนหอ นั้น พระสงฆ์สวดชยันโตพร้อมกัน แลพระ
 สงฆ์นายภคชคณาพระพุทธรูปมนต์ ให้แยกทวกันทั้งพวกเจ้าบ่าวพวก
 เจ้าสาว เวลานั้นเป็นการสนุกรนเรงทั้ง ๒ ฝ่าย พวกเจ้าบ่าวก็แยก
 เสียคเจ้าบ่าวเข้าไปให้ ใกล้เจ้าสาว พวกเจ้าสาวก็แยกเจ้าสาวเข้ามา
 ให้ ใกล้เจ้าบ่าว พวกหนุ่มสาวทั้ง ๒ ฝ่ายแยกเสียดกันชุลมุน ๓

ข้างที่หญิงเฒ่าแก่ที่นั่งก้นกลางอยู่นั้นหลีกห่างออกมา เจ้าข้าเจ้าสาว
เข้าไปนั่งชิดกันก็เป็นเสร็จซัดหน้า ในคืนวันนั้นเจ้าข้าจะต้องนอนอยู่ที่หอ
มเครื่องดนตรีพิศพิศตาเขาชบรอน เรียกว่ากล่อมหอคนหนึ่ง

รุ่งขึ้นถึงวันฤกษ์ก็เวลาเช้าพระสงฆ์มาพร้อมแล้ว เจ้าข้ากับเจ้า
สาวต้องใส่บาตรร่วมชนเดียวกัน ตกถวายทัพพเดียวกัน ประเพณีแต่งงาน
ข้าวสาวเช่นกล่าวมานี้เป็นแบบโบราณ แม้ทกวันยังมีทำกันอยู่ใน
ประเทศบ้านนอกชาวสวนชุกชุม แต่ในประจุบันท่านผู้มียศมีทรัพย์
ทำการมงคลแต่งงานบุตรหลานในวันฤกษ์วันเดียว เวลาเช้าเลี้ยง
พระสงฆ์ ถวายไทยทานต่าง ๆ แลมีกระถางมังกรมีเขาสารภขี้สังข์ของ
กัลยสัมพันธ์ต่าง ๆ มีผ้าซีกปากกระถาง สังข์ของถวายพระสงฆ์นั้น
บิณฑบาตถวายช่างซ้ายช่างหญิงแบ่งปันกันหาถวายพระตามทีตกกลงกัน
ครั้นพระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว บิณฑบาตถวายฝ่ายหญิงจักของคารวสำรับ ๓
ของหวานสำรับ ๓ ไปให้แก่บิณฑบาตฝ่ายชาย ในเวลาเช้า
วันเลี้ยงพระสงฆ์แล้วนั้นก่อน ก็ขอจะบอกเหตุให้รู้ว่าการเลี้ยงพระเสร็จ
แล้วให้นาชนหมากไปเถิดเท่านั้นดูอย่างไร บิณฑบาตฝ่าย
ชายเมื่อไทรยของเลื่อนแล้ว จึงให้เฒ่าแก่ผู้ใหญ่นำทูนสินผ้าไหวชน
หมากไปยังบ้านฝ่ายหญิง ลักษณะแห่ขันหมากก็เป็นอย่างประเพณี
เดิม ต่างกันแต่แห่เข้ามาอีกวัน ๑ เท่านั้น

ลักษณะแห่ขันหมากนั้น ผู้ปกครองข้างฝ่ายชายต้องเลือกสรร
ชายหญิงที่รูปร่างหมกจืดแต่งตัวตามตระกูล ยกทูนสินผ้าไหวขันหมาก
มีผู้คนแห่ห้อมไปพร้อมมูลกัน ไปยกเข้าไปเรือแล้วแต่ทางที่จะต้องไป

ยิงขานขีตคามารคาฝ่ายหญิง มีหมองคณาชนหมากฤาบายทกมเครองคค
 สติเข้าไไปเป็นสำคัญฤาไปเจียบ ๆ ก็มิโดยมาก แต่ชนหมากเอกนั้น
 จคให้หญิงรุ่นสาวแต่งตัวยกไปน่าเคียบ ๆ นั้นจคหาหญิงทมตระกูลมสาม
 แล้วยกไปเป็นคู่ ๆ กัน คอเคียบลงไปก็เป้นผัวไหวแล้วลงชนหมากเลว
 ให้เทกผู้ชายยกตามไปโดยลาคัย ครนลงขานขีตคามารคาฝ่ายหญิงท
 ในขานกคฆองรีย แล้วยคผู้ใหญ่นำเทกแต่งตัวถอชนพานรองมหมาก
 พลงไปรีย เรียกว่า เชิญชนหมากชนมายนเรอนหอนน ขีตคามารคา
 ฝ่ายหญิงให้เถ้าแก่ออกมารียชนหมาก แล้วยคหาผู้มีตระกูลทงสาม
 ภรียาแต่งตัวเคิมยศ หญิงนุงรียห่มผ้าห่มนอคนลุมทง ๒ ป่า มารียเคค
 เคียบเป็นคู่ ๆ กันตามมากแล่นอย แล้วยเถ้าแก่ฝ่ายหญิงยกเคียบกย
 ชนใส่เหล้ามะพร้าวอชนพานผ้าไหว้ผไปไว้ในเรอน ขีตคามารคาฝ่ายหญิง
 เส้นบอคนย้าคายายตามประเพณทนบถอกนคอ ๆ มา ขางทขีคา
 มารคาฝ่ายหญิงไม่ให้ชายชอจคหาชนหมากเอกแลเคียบมเครอง
 เส้นไป ฝ่ายขีตคามารคาหญิงจคหาสิ่งของเครองเส้นเองไม่ให้ลาซาก
 ควยกนทง ๒ ฝ่าย ถ้าเชนนนกมแต่ทนสินผ้าไหว้ตามสมควร

เมื่อผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงเส้นผเสร็จแล้ว ฝ่ายเถ้าแก่ข้างเจ้าขาวเรียก
 เขาทนฝ่ายหญิงแต่เถ้าแก่ ขีตคามารคาเจ้าสาวก็เขาทนออกมาทเรอนหอ
 นัยตรวจครบถวนควยกนทง ๒ ฝ่ายตามกำหนด แล่มกให้มเงินเถ้าข้าง
 เงินล่งเงินเพองเป็นเคษนอจากทนออกไปข้าง เป้นเคลคทจจะให้ทน
 ทรพยนนงอกลงามมีความเจริญสยไป เถ้าแก่ข้างชายหญิงพรอมนกัน

นำเงินทั้ง ๒ ฝ่ายมารวมเคล้าด้วยดวงาแย้งน้ำมันหอมแล้วมอบให้บิดา
 มารดาฝ่ายหญิงไว้ เมื่อเคล้าเงินทุนเสร็จแล้ว ฝ่ายข้างเจ้าสาวก็สำรวจ
 คาวหวานเลี้ยงเจ้าแก่ แต่ผู้ยกทุนสินผ้าไหมชั้นหมากตามผู้คิดแลไฟ
 พรหมกัน แล้วทุกสิ่งของต่าง ๆ ให้แก่เจ้าแก่กับผู้ยกชั้นหมากเอก
 เคียบผ้าไหม แต่ชั้นหมากเลวนั้นแจกเงินคนละสี่ลงบางคนละเพื่องบ้าง
 ฎาแจกเป็นผ้าขาวย้อมสีบ้าง แต่คนที่ยกทุนสินนั้นเป็นธรรมเนียมถอกัน
 ว่าต้องให้ซึ่งละบาท เรียกว่าเป็นของแถมพก ครั้นจัดการเลี้ยงแถมพก
 กันเสร็จแล้ว เจ้าแก่ข้างเจ้าสาวแบ่งชั้นหมากเลวเป็น ๒ ส่วน ให้นำ
 ไปให้ข้างบิดามารดาเจ้าสาว (สำหรับไปเลี้ยงพวกเจ้าสาว) ส่วนหนึ่ง
 ฝ่ายข้างเจ้าสาวถ่ายเอาไว้ส่วนหนึ่ง เจ้าแก่ฝ่ายชายก็นำพวกที่ยก
 ทุนสินชั้นหมากกลับไป

ครั้นเวลาบ่ายเจ้าสาวกับพวกแต่งตัวตามยศตามศักดิ์ ก็พากัน
 ไปบ้านเจ้าสาว มีเครื่องมโหรีด้วยฎาไปเจียบ ๆ ก็มี

ครั้นถึงบ้านเจ้าสาว บิดามารดาญาติหญิงนั้นให้ผู้ใหญ่พาเด็ก
 แต่งตัวดอพานหมากมาเชิญเจ้าสาว ๆ ต้องมีข่าเห็นให้เด็กเกิดมาเชิญ
 นนสยาทบ้างแปดขาทบ้าง ตามยศไม่มีกำหนดมากนักแล้วผู้ใหญ่
 กพาเด็กกลบขนเรือนก่อนเจ้าสาว ๆ ตามขึ้นไปภายหลัง พวกเจ้าสาว
 ดอแพรสีบ้างสายสร้อยทองคำบ้างคนละข้างย่นกันขวางทางประตูไว้ตาม
 ธรรมเนียม ๓ ชั้น ไม่ให้เจ้าสาวขึ้นไป ที่หนึ่งประตูบ้าน พวกเจ้าสาว
 ถามว่าประตูอะไร พวกเจ้าสาวทักกันขวางไว้นนขอกว่าประตูเงิน ชั้นที่
 สองประตูเรือน พวกเจ้าสาวถามว่าประตูอะไร พวกเจ้าสาวตอบว่าประตู

ทอง ชนทสามประเทศเรือนหอพวกเจ้าข้าว่าถามว่าประเทศอะไร พวกเจ้าสาว
 บอกว่าประเทศแก้ว บอกชื่อประเทศถูกต้องทั้งนั้นแล้ว พวกเจ้าข้าผู้ใหญ่
 คนหนึ่งเรียกว่าข้าวน้ำ ต้องให้เงินแก่พวกเจ้าสาวทักกันขวางประเทศไว้
 นั้น คนละสลึงข้าง สองสลึงข้าง ขาทข้างเป็นชั้น ๆ กัน ถ้าพวก
 เจ้าสาวบอกชื่อประเทศไม่ถูกต้องตามแบบแล้ว พวกเจ้าข้าก็ไม่ใคร่จะ
 ให้เงิน ฤาข้างที่พวกเจ้าสาวทักกันขวางทางไว้มากถึงหลายแห่ง พวกเจ้า
 ข้าก็ต่อแจกเงินให้ทั่วไปตามสมควร กว่าจะชนเรือนหอได้ก็เสียเงิน
 มากหลายตำลึง พวกเจ้าสาวยกพานหมากน้ำชามาเลี้ยงพวกเจ้าข้า
 คนละที ครั้นเวลาเย็นพระสังข์สมรสพระพทอมนต์ เจ้าข้าก็ฟังพระสังข์
 สวดแต่ผู้เดียว เจ้าสาวหาได้มาฟังสวดมนต์พร้อมกันไม่ การสวดมนต์
 ในชั้นหลังมา เปลี่ยนเป็นทำบุญชนเรือนใหม่ หาได้ให้พระสังข์สวม
 มงคตฤาสากน้ำตั้งแต่ก่อนไม่ ครั้นพระสังข์สวดจบแล้วก็พักรออยู่พอ
 สมควร เวลาที่ท่านผู้มีบิณฑาศักดิ์แลผู้ใหญ่ญาติพี่น้อง ซึ่งใครเชิญมา
 รคนำทั้ง ๒ ฝ่ายพร้อมกันแล้ว ฝ่ายข้างเจ้าสาวก็จกทรคนำมาเคียงยเสื่อ
 อ่อนปูพรมน้ำมันตามสมควร มีมานกันขังให้เจ้าข้าเข้าไปอยู่ในที่นั่งก่อน
 แล้วเด้าแก่พาเจ้าสาวออกมานั่งข้างซ้ายผู้ชาย ท่านผู้ใหญ่หยิบมงคต
 คู่ซึ่งพระสังข์ทำไว้มาสวมเคียงทั้ง ๒ เคียงกันหมอบก้มหน้าอยู่ ท่าน
 ผู้มีบิณฑาศักดิ์แลบิดามารดาญาติทั้ง ๒ ฝ่าย พร้อมกันรคนำพระพทอ
 มนต์ควยนำสังข์แลขันสำริดให้พร พระสังข์สวดชยันโตอีกครั้ง ๑
 แต่ข้างแห่งก็ให้พระสังข์กลบขี้ผึ้งเสียก่อน จึงรคนำ พระสังข์ทสวดใน
 การวิวาหระมงคลนั้นมีวิธอาราธนาพระสังข์เป็นคู่ ๘ รูป ๓๐ ^{16/07/2564} ๓๒ รูป

๑๕ รูปข้าง ฝ่ายชายนิมนตกึ่งหนึ่งหญิงนิมนตกึ่งหนึ่ง ครั้นรศน้ำเสร็จ
แล้ว เจ้าข้าออกมาผลัดผ้าถุงมีเงินชอกชายผ้าถุงไว้ตามสมควร ผ้า
ถุงที่ผลัดนั้นแตกฝ่ายเจ้าสาวต้องมารีบไปซักตากเก็บไว้ ถ้าไม่มีเงิน
ชอกผ้าไว้แล้ว ผ้าถุงแตกรีบไปก็ไม่ได้ไว้ ไม่ตอคนให้เจ้าข้า แล้วพวก
เจ้าสาวก็แจกแจงเลี้ยงคุณตามสมควรทั้ง ๒ ฝ่าย ท่านที่มารศน้ำก็
กลับไป

เสร็จพิธีรศน้ำแล้ว บิดามารดาหญิงให้เชิญเจ้าข้าเข้าไปในเรือน
บิดามารดาเจ้าสาว เอาผ้าขาว ๔ ศอกปลงกลางเรือน ยกเตียงกับชวด
เหล้ามะพร้าวอ่อนกับผ้าไหว้วางบนผ้าขาว เจ้าข้าจกเทียนแฝดคู่ ๓ คู่
คู่ ๓ แล้ว ถวายแก่น้ำเจ้าสาวมาไหว้ด้วยยาตาบายพร้อมกันเจ้าข้า ถวายแก่น้ำ
ให้เจ้าข้าด้วยกม้อชวาขนข้าง ๓ เจ้าสาวด้วยกม้อชวาขนข้าง ๓ ประนมประสาธน์
กราบลงพร้อมกัน ๓ ครั้ง แล้วเจ้าข้าออกมาไหว้บิดามารดาญาติเจ้า
สาวตามที่ได้จกผ้าไหว้ ไปนั้นเรียงไปโดยลำดับ บิดามารดาญาติหญิงที่
รับไหว้ให้พรแลให้เงินสิ่งของแก่เจ้าข้า แล้วจกสิ่งของแก่แม่พูกเพื่อน
เจ้าข้าตามสมควร เพื่อนเจ้าข้าพากันกลับไป ฝ่ายแก่น้ำเจ้าสาวก็
จกเสื่อหมอนหนุนม้านมุ้งเครื่อง เรือนเข้าไป ปิดตกแต่งพร้อมแล้วเชิญ
ให้ท่านผู้ใหญ่ผู้มีตระกูลทั้งสามภริยา ซึ่งมีความวิวัฒนาเจริญด้วย
กันนั้นชำระกายสอาดแล้วเข้าไปประทับนอน เอาพูกเชยวผลหนึ่ง หม้อ
ใหม่ใส่น้ำหม้อหนึ่ง พานถ่วงาทเหลือจากเคล้าทนต์สนพานหนึ่งเข้าไป
วางไว้ข้างที่นอน เป็นวิธท่านผู้ใหญ่จะให้พระทั้ง ๒ ซึ่งทำการมงคลใหม่
ผลน้ำใสสอาดอยู่เย็นเป็นสุขทั้งออกทกธรรมาแลพูก ใหม่หน้าใจรักกันหนัก

หน่วงทศศิลา ถ่วงงานนี้เพื่อจะเสียดว่าทั้ง ๒ จะมีความเจริญถาวรไป
 ภายหน้า ขอให้ถ่วงางอกงามบริบูรณ์ เท่าแก่ทั้ง ๒ ผู้มีตระกูลวาง
 หมอนหนุนคิระเวียง หญิงให้นอนซ้ายชายให้นอนขวาตามตำราโบราณ
 ทั้งสองเท่าแก่ผิวเมื่อนอนก่อนเป็นสังเขปแล้วให้สัพพรตามสมควร เอา
 ถ่วงามาประมวญไปรยในพนทิน ถ้าถ่วงางอกงามยิ่งคมาก คินวนนั้น
 มีมโหรีกล่อมหอเป็นเพื่อนเจ้าข่าว ส่วนที่จะส่งตัวเจ้าสาวกับเจ้าข่าวที่
 เรือนหอ นั้น หากถูกขอกอย่างหนึ่ง ตามตำราที่เรียกว่าวันเวียงหมอน
 ใต้ถูกขเมื่อใดบิตามารกาจึงจะส่งตัวเจ้าสาวให้เจ้าข่าว ขางที่เจ้าข่าวต้อง
 นอนเฝ้าหออยู่คนเดียวหลายวัน ขางที่ถูกขส่งตัวเจ้าสาวกับถูกขทำการ
 มงคลร่วมวันเดียวกันในวันนั้น มารดาฤาเท่าแก่ก็นำเจ้าสาวมาส่งให้
 แก่เจ้าข่าวที่เรือนหอในเวลายามหนึ่งฤายามเศษ ประเพณีการแต่ง
 งานข่าวสาวตั้งกล่าวมาเป็นอย่างที่สองนี้มักทำกันโดยมาก แต่ทุกวัน
 นี้วิธีให้เจ้าข่าวกับเจ้าสาวเข้าไปเล่นผโหว่ผยู่ย่าตายายในเรือน บิตามารกา
 หญิง แลให้เจ้าสาวฟังสวดธารณะใส่บาตรกับเจ้าข่าวนั้นไม่มีใครจะมี
 ผู้ใดทำ เพราะจะคิดเห็นไปว่าเป็นที่ลฮายแก่เจ้าสาวมาก พิเคราะห์
 คตถกแล้วกเห็นว่าของโบราณท่านทำมานั้นเป็นการถูกมาก แต่การ
 ชักนำเจ้าข่าวเจ้าสาวอย่างแบบโบราณเล่นกันวันเวียงเกินไป การรคหน้า
 เจ้าข่าวเจ้าสาวที่ทำกันโดยมากทุกวันนี้เป็นการคสมควรแก่การมงคลแล้ว
 ลกษณการส่งตัวเจ้าสาวนั้น แต่โบราณก็มีประเพณีอย่างหนึ่ง
 คคือเมื่อถึงวันถูกขจะส่งตัว บิตามารกาที่ส่งสนบุตรสาวให้มีคารวะ
 นยนอขย้าเกรงเจ้าข่าว แลให้เท่าแก่ ๒ คน ๓ คน พาเจ้าสาวไปส่ง

ฝ่ายเจ้าข้า จึงแต่งให้เฝ้าแก่ไปแยบตาม^๑ บิคารมารดาฝ่ายเจ้าสาว
 ว่า คนนั้น ๆ จะมาขอลูกสาวทำการมงคลกับบุตรชายคนนั้นจะไ้ไ้ฤ
 ไม่ได้ ถ้าบิคารมารดาเจ้าสาวจะไม่ให้ก็กล่าวคำว่าจะผู้เฝ้าผู้เฝ้าว่า
 บุตรสาวยังเด็กเล็กอยู่ยังไม่รู้จักการเข้าเรือน อย่าเพื่อมาขอเลย
 ถ้าจะให้ก็ให้แต่ชั้นหมากตามประเพณีเด็ก จะควรทำการมงคล
 ด้วยกันไ้ฤไม่ได้ก็สุดแล้วแต่หมอบรรณทนาย เฝ้าแก่ที่มาแยบก็
 กลับบอกกับบิคารมารดาเจ้าข้าตามคำบิคารมารดาเจ้าสาวกล่าวนั้น

ครั้นไ้วันฤกษ์ดี บิคารมารดาเจ้าข้าก็จัดหาขัน ๑๒ นกัษัตริ^๒
 ๓ ชั้นแล้วเอาพลทั้งกำหมากทั้งลูกลำคับใส่ลงในขันเต็มทั้ง ๓ ชั้น แล้ว
 จัดหาเฝ้าแก่เป็นคนมีตระกูลตามสมควร ๒ คน ๓ คนกับคนถือขันหมาก
 ๓ คนนำขันหมากไปเรือนบิคารมารดาเจ้าสาว ๆ ก็จัดแจงปล้ำขันหมาก
 เฝ้าแก่ผู้นำขันหมากไปนั้น ก็กล่าวถ้อยคำขอหญิงโดยไมตรี บิคา
 มารดาเจ้าสาวก็รับถ้อยคำหมากพลในขันไว้ เฝ้าแก่ก็ลากลับไป บิคา
 มารดาเจ้าสาวก็เอาหมากพลที่มาขอลูกสาวนั้นแจกให้ตามบรรดาญาติพ
 นองอันสนิทแล้วปลุกอาหารอกันว่า คนนั้นให้เฝ้าแก่มาขอบุตรสาว
 ทำการมงคลกับบุตรชายคนนั้น บรรดาพวกพ้องทั้งปวงจะเห็นประการ
 ไ้ใ้ข้าง ถ้าเจ้าข้าเป็นคนประพฤติกการชั่วฤเป็นคนเกียจคร้านไม่ทำมา
 หากิน ญาติพ้องของกตฤทรวง ถ้าเจ้าข้าเป็นคนประพฤติกการทำมาหากิน
 สุจริตแล้ว ญาติพ้องทั้งปวงก็เห็นดี ควรจะทำการมงคลด้วยกันไ้

๑ คำว่า แอบตาม ก็คือตามโดยแอบตาช
 ๒ ขัน ๑๒ นกัษัตริ เป็นขันทองเหลืองอย่างโบราณ จำหลักลายรูป ๑๒ นกัษัตริ
 ไว้ที่ขอบ

ตามคุณานรปคนทั้งสอง ฝ่ายบิดามารดาเจ้าชายก็รับตามคำบิดามารดา
เจ้าสาวตกทอด แล้วบิดามารดาเจ้าชายแลเถาแก่ก็กลับไปบ้าน แต่บัดนั้น
บิดามารดาเจ้าชายเจ้าสาว ก็ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนตามข่าวทุกข์สุขซึ่ง
กันแลกันน้อยเสมอ

ครั้นถึงกำหนดขหมงคลว่าหะออกให้ตามหมอกทำนายไว้ในวันบิดา
มารดาเจ้าชายเจ้าสาวก็ให้หมอกคำนวณหาวันดีที่จะทำการวิวาหะมงคล
ครั้นหมอกคำนวณครว่า ต่อวันนั้นเดือนนั้นขึ้นแรมเท่านั้นเป็นอุดมฤกษ์ดี
แล้วบิดามารดาเจ้าชายก็ไปจัดแจงปลูกเรือนหอที่บ้านบิดามารดาเจ้าสาว
ตามสมควรเสร็จแล้ว บิดามารดาเจ้าชายเจ้าสาวก็จัดแจงปลูกเป็นโรง
ใหญ่เรียกว่าโรงมัต ตรีเตรียมช้อหาสิ่งของจะทำการ แล้วบิดามารดา
เจ้าชายเจ้าสาวก็จัดแจงแต่งสำรับคาวหวาน ยกไปให้ตามพวกญาติพิ
น้องแลพระหลวงชนหมื่นแลกรมการผู้มียศศักดิ์ เป็นการบอกแขก
ช่วยทำการวิวาหะมงคลตามสมควรทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วบิดามารดาเจ้าชาย
จัดหมากซองเอาไปให้บุตรขุนนางที่หนุ่ม ๆ เชิญเป็นเพื่อนข่าวตามสมควร
แล้วก็จัดแจงเหล่าเขาคาวหวานเครื่องสำรับเลี้ยงแขกไว้พร้อมแล้ว ก็
จัดที่แต่งชั้นหมากตาคเพดานด้วยผ้าขาวปรุปรุผ้าขาว แล้วเอาชั้นหมาก
วางลงบนผ้าขาว ใช้ชั้น ๑๒ นกษัตร ๓ ชั้น ชั้นหมากพล ๑๕๓ ชั้นฤ ๑๐๓
ชั้น ฤ ๕๓ ชั้นวางลงไว้บนเสื่อพร้อมกันแล้ว เชิญเถาแก่ที่เข้าใจการมา
ให้จัดลำคัพพลงเป็นยอดพนมขึ้นไป ใช้หมากส่งปอกแล้วทั้งลูกใส่กลาง
ชั้นทั้ง ๓ ชั้น แล้วเอาแพรอย่างคัสต่าง ๆ กันคลุมลงทั้ง ๓ ชั้น แต่
ชั้นหมากพลทั้งนั้นใส่หมากพลเต็มทุกชั้น แล้วจัดเหล้ากระถาง ๑ ไก่ต้ม

ตัว ๓ เข้มตัว ๓ อุปเทียบเข้าเห็นขวเข้าเจ้าชนมพร้อม ใสในโต๊ะ
 บัดฟ้าสีสำหรับ ๓ เรียกชื่อว่าชนวิคคาม เขามะพร้าวอ่อนปลูกเปลือกแล้ว
 ๓ ผลโต๊ะ ๓ กกล้วยสักโต๊ะ ๓ อ้อยคักเป็นท่อน ๆ โต๊ะ ๓ ทองคำใส่พานถม
 เงินใส่ขันถม ครนจักชนหมากเสร็จแล้ว ก็เลียงบุญาคัพพของผู้ที่มา
 ช่วยการ แลคนที่จะถอชนหมากก็ตองเอาหมากพลูไปบอกออกปากกวัก
 วนทุกคน

ครนรุ่งชนเข้าเป็นวันมหาสิทธิไสคฤคฤคฤคแล้ว ก็จักผู้หญิง
 มีตระกูลให้ถอชนหมากหัว ชนหมากคาง ชนหมากคอ ๓ ชั้น แล
 ชนหมากพลทงนั้นให้ผู้หญิงสาว ๆ แต่งตัวสอาดเรียบร้อยถอคนละชั้น
 ครนโตฤคฤคหมอลั่นหมองแล้ว เถาแก่เป็นคนผู้คิมตระกูลประมาณห้าคน
 หกคน ออกคีนนำหน้าชนหมาก แต่ชนหัวคางคอทง ๓ ชั้นนั้น คอง
 มีคนกวางร่วมไปทง ๓ ชั้น แลจักออกคีนเป็นลำดับเรียงตัวกันไปเช่น
 จังหวะเรียบร้อย มีผู้ชายถอชนคีนคียงข้างละเก้าคนสี่สิบคน แลจัก
 หมากพลูใส่ขันถมเล็ก ๆ ให้คนที่เข้าใจถอล่วงนำไปเรอนบิตามารคาเจ้า
 สาวก่อน เป็นชนหมากบอกให้รู้ว่าคนมากน้อยเท่านั้นจะไปถึงเวลานั้น
 บิตามารคาเจ้าสาวจะไค้จักแจ้งการบริของตามธรรมเนียม ครนชนหมาก
 คีนพันประตูบ้านเจ้าข้าวออกไปถึงกลางถนน ก็ยิงขน ๕ นศ ๕ นศ
 เพื่อจะให้รู้ ไปตงบ้านเจ้าสาวว่าคสิกระบวนชนหมากคีนแล้ว ครนไปถึง
 ประตูบ้านเจ้าสาวก็ยิงขนอีกครั้ง ๓ แลคีนเข้าไปถึงบันไคเรอน ฝ่าย
 บิตามารคาเจ้าสาวก็แต่งให้เถาแก่ถอหมอนำมนต์ออกไปคอบรรยอยทขนไค
 เรอน ครนชนหมากตงกเอานำมนต์ประพรหมชนหมากทุก ๆ ชน แลแล้ว

นำชนหมากเข้าไปข้างใน แต่ชนวดคามกษชนหมาก ๓ ชน กษพาน
ใส่ทองชนใส่เงินนั้น ผู้ถือของถือเลยชนไปวางที่บนผ้าขาวในห้องเรือน
แล้วญาติผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวก็ชุดเทียบชน ๒ เล่ม เป็นเทียบเจ้าข่าวเล่ม ๑
เทียบเจ้าสาวเล่ม ๑ ประกาศขอกษข่าวตายวักเส้นเสร็จแล้ว จึงจกแจง
สำรับคาวหวานเลี้ยงคนเถาแก่แลคนถือชนหมากเสร็จแล้วก็กลับไป

ตนฝ่ายข้างบิดามารดาเจ้าข่าว ก็จกแจงจกสำรับคาวหวานเลี้ยง
เถาแก่แลเพื่อนข่าว ครั้นเลี้ยงแล้ว จึงแต่งตัวเจ้าข่าวให้หมอบเศกน้ำมัน
ใส่म्मเศกแบงผศหน้าเศกขผงสีปาก แล้วนุ่งผ้าใส่เสื้อให้เป็นสง่าราช
พอไคฤกษ์กในเวลาเช้าเถาแก่ก็นำเจ้าข่าวลงจากเรือนไป เพื่อนข่าว
ก็เดินห้อมล้อมเจ้าข่าวไป พอออกจากประตูบ้านก็ยิงบนครึ่ง ๑ เก้านก
สี่ขนัก ไปถึงกลางทางยิงครึ่ง ๑ ยี่สี่ขนักสามสี่ขนัก ไปถึงประตูบ้าน
เจ้าสาวยิงอีกครึ่ง ๑ ยี่สี่ขนักสามสี่ขนัก ฝ่ายพวกเจ้าสาวก็ยิงบนรขยสี่ข
นักสามสี่ขนักเหมือนกัน แต่พวกเจ้าสาวขคประตูบ้านไว่ก่อน เจ้าข่าวต้อง
ให้คนเอาเงินให้ผู้ขคประตูประมาณสัก ๕ ข่าไป ๕ ข่าไป ๆ หนึ่งนนคช
เงินรขยสามสลง นายประตูจึงแบคประตูให้ เถาแก่ก็นำเจ้าข่าวเลย
เข้าไปถึงขันโต บิดามารดาเจ้าสาวก็แต่งด้วยครฤาหลานทขงไว่จก
ออกไปคชขลางเทาให้เจ้าข่าว ครั้นเจ้าข่าวไปถึงแล้ว เตกนนักเอา
ขันถมฤาขันเงินคกนาลางเทาให้เจ้าข่าว เจ้าข่าวกก็เอาเงินให้เตกนนัก
ประมาณ ๑๕ ข่าไป ๑๕ ข่าไป แล้วเถาแก่ฝ่ายเจ้าสาวก็เอากรรชขงกาง
รขยเจ้าข่าว จึงมอชนไปทโรงมคิ แลทโรงมคินั้นคาคเพคานปูเสื่อคังมา
คัว ๓ มีเครอขบูชาพระเทียบ ๘ เล่ม หมาก ๘ ค้า คอกไม้ ๘ คอก

หมอนใบ ๓ เขาหมาก ๓ คำ เทียน ๓ เล่ม เงิน ๓ สลึงวางเรียงไว้
บนหมอน พวกญาติพี่น้องของเจ้าสาวก็มาคอยรับอยู่ที่โรงมัตถนั้น ครั้น
เจ้าข่าวดังโรงมัตถแล้ว เจ้าข่าวก็กกราบพระสงฆ์ ๓ คน แล้วกราบลงอีก
หน ๓ แล้วเขามือกวาทหมากกับเงินซึ่งอยู่บนหมอนข้างซ้าย แล้วกราบ
ลงหน ๓ กวาทหมากแลเงินข้างขวา แล้วกราบลงหน ๓ กวาทหมาก
แลเงินกลางหมอนเข้ามาหาตัว เสริฐแล้วกราบอีก ๓ คน รวมเป็น ๙ คน
แล้วเอาใบพลู ๓ ใบค้ำเทียนข้างซ้าย ค้ำเทียนข้างขวา ค้ำเทียนกลาง
หมอนแล้วเอาแก้วข้างเจ้าสาวก็ออกไปจูงมือเจ้าข่าวเข้าไปในห้องที่เจ้าสาว
อยู่ เจ้าข่าวต้องเสียเงินค่าเบ็ดประตูห้องอีกประมาณ ๕ ย่าไป ๕ ย่าไป
ครั้นเจ้าข่าวเข้าไปถึงในห้องแล้ว เจ้าสาวก็เอาผ้าเช็ดให้เจ้าข่าวผล็ดแล้ว
เอาแก้วให้เจ้าสาวกราบเจ้าข่าว ๓ คน แล้วเอาแก้วให้เจ้าข่าวเจ้าสาว
ออกไปที่โรงมัตถ ให้เจ้าข่าวเจ้าสาวนั่งบนอาสนะที่ตงบายศรี ให้เจ้าข่าว
กับเจ้าสาวหมอบซัดใกล้กัน พวกญาติพี่น้องแลเอาแก้วเพื่อนข่าวตั้งนั้น
ก็นั่งล้อมโดยรอบ ตาหมอกชกวงสายสัญญาณ แล้วจุดเทียนค่านัยครุ
สวดสักเค นโมจบแล้ว ก็กล่าวถ้อยเชิญขวัญเจ้าข่าวเจ้าสาว ถิ่นหมอง
ไชยให้ร้องเป็นการเชิดเกริก แล้วเข้คกลมบายศรีเวียนเทียน ตาหมอก
ก็สวดชยันโตไปรอบเข้าตอก เวียนเทียนโตเจ็ดรอบแล้วค้ำเทียน
โยกควันไปข้างเจ้าข่าวเจ้าสาว แล้วตาหมอกก็เอาช้อนมกตักน้ำมะพร้าว
อ่อนให้เจ้าข่าวเจ้าสาวกินคนละช้อน แล้วเอาแก้ว ๒ ฝ่ายก็อวยไชย
มงคลให้พร แล้วเอาเงินเจิมขวัญให้คนละ ๒๐ ย่าไปข้าง ๓๐ ย่าไปข้าง
คนละ ๒๐ เหยียดย่าง ๓๐ เหยียดย่าง คนละ ๒๐ เหยียดย่าง ๗๐ เหยียด

ย่าง ตามถาหรูป ครั้นเสร็จการทำขวัญแล้ว เจ้าสาวก็กลับเข้า
 ช่างใน เจ้าช่าวก็จัดสำรับคาวหวานเหล่าเขาเลี้ยงคเณาะแก่แลเพื่อนช่าว
 เป็นการสนกอย่างย้ง แล้วชางบิการมาวคเณาะเจ้าสาวก็จัดของแถมพกให้
 แก่คเณาะแก่แลเพื่อนช่าว บรรคาคทได้เจิมขวัญตามมากแลนอຍทั่วทกคน
 แลวต่างคนก็ต่างกลบไปชาน ฝ่ายเจ้าช่าวก็กลับเข้าไปในหองทเจ้าสาว
 อຍ เจ้าสาวก็ยกสำรับคาวหวานมาต้งให้เจ้าช่าว แลวเจ้าสาวเข้าไปเชีค
 ฝาชีฝาด้วยชามนึ่งคอยบฏีขิตเจ้าช่าวอย่นรับประทานแลว ๆ เจ้าช่าวก็
 ถอกแหวนใส่ในพานผ้าเช็ดมือให้เจ้าสาววงหนึ่ง ครั้นเวลาเย็นใกล้จะค้ำ
 ให้นมนต์พระสงฆ์ ๕ รูปมารคนำมนต์เป็นเสร็จการพิธี ต่อมาในวันนั้น
 พอค่ำตงประมาณยามเคษ คเณาะนำเจ้าสาวออกไปส่งให้เจ้าช่าวท
 ในหอง การมงคลช่าวสาวชางเมืองพัทลุงสงขลากล่าวมาเป็นสังเขป
 แต่เท่าน

ลักษณะแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงดำ

ประเพณีการมงคลแต่งงานบ่าวสาว ในประเทศเมืองเชียงใหม่
 เมืองนครลำปาง เมืองลำพูน เมืองน่าน ที่เรียกว่าลาวพุงดำนั้น
 บรรคาคเจ้าชานายท้าวพระยาราษฎรทมิบุตรสาว ถ้าเห็นว่าบุตรสาวของ
 คนสมควรจะทำการมงคลแก่บุตรชายของผู้ใด ที่บิการมาวคเณาะ
 มีใจรักใคร่นั้น ครั้นถึงวันฤกษ์งามยามค บิการมาวคเณาะก็พคจ
 กขบิการมาวคเณาะของชานนั้นว่า จะขอเอาบุตรชายไปเป็นบุตร เมื่อคกลง
 กนฝ่ายบิการมาวคเณาะชาง กขออก บิเกอนวนคนบุตรชายของตนนนั้นให้ แก่บิการ

มารดาหญิง ๆ ก็บอกยเคอนวันคนบุตรสาวตนให้แก่บิดามารดาชาย ต่าง
 คนก็หาหมอ ไหรามาคุยเคอนวันคนบุตรที่จะทำการวิวาหะมงคล ถ้าไม่
 ถูกต้องกัน ก็พูดขายออกกล่าวกันว่ายเคอนบุตรชายหญิงซึ่งจะทำการ
 วิวาหะมงคลไม่ถูกต้องกัน จะให้ทำการมงคลกันไม่ได้ ถ้าถูกต้อง
 ตามตำราคเป็นทศกลงพร้อมกันแล้ว บิดามารดาชายหญิงทั้ง ๒ ฝ่าย
 ก็หาวันฤกษ์ดี กำหนดทำการมงคลบุตรชายหญิงด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย
 ครั้นถึงกำหนดวันฤกษ์ดี บิดามารดาฝ่ายชายหญิง ต่างคน
 ยออกญาตพนองมาประชุมพร้อมกันที่บ้านเรือนบิดามารดาชายหญิงทั้ง ๒
 ฝ่าย แล้วบิดามารดาฝ่ายหญิงก็จัดขันหมากขันพล ๘ กรวย เทียน
 ๘ คู่ เข้าตอกตอกไม้ใส่ในขันหนึ่ง เรียกว่าขันไก่อ้ว แล้วจัดขันอีก ๒
 ขันมเทียน ๘ คู่ เข้าตอกตอกไม้ เรียกว่าขันขออนุญาตบิดามารดา
 ฝ่ายชายคนละขัน ให้อนญาตพนองเถาแก่ฝ่ายหญิงไปให้แก่บิดามารดาชาย
 บิดามารดาชายรับเอาสิ่งของไว้ แต่เทียนดอกไม้หมากพลของไก่อ้ว
 นั้น บิดามารดาชายแบ่งไว้ ๕ คู่ คืนให้เถาแก่แลญาติฝ่ายหญิง
 กลับคืนไป ๕ คู่ เมื่อเวลาเถาแก่หญิงเอาสิ่งของไหว้แล้วขันหมาก
 ไปขอชายนั้น บิดามารดาญาติพนองฝ่ายชายพร้อมกันก็สำรับควา
 หวานเหล้าเขาเลี้ยงคตามสมควรแล้ว เถาแก่ฝ่ายชายก็นำเข้าบ่าวกับ
 เพื่อนบ่าวแลญาติพนองเจ้าบ่าว ไปบ้านบิดามารดาหญิงพร้อมกัน
 เถาแก่ญาติพนองฝ่ายหญิงในวันเวลาเดิยวันนั้น บิดามารดาฝ่ายหญิง
 จัดให้เถาแก่ ๓-๕ คนมาคอยรับเจ้าบ่าวอยู่ที่ประตูบ้าน ครั้นเจ้าบ่าวไปถึง
 ประตูบ้านแล้ว เถาแก่เจ้าบ่าวก็พูดจากยเถาแก่เจ้าสาวว่านำเอาแก้วมา

ให้เป็นสวัสดิมงคลอยู่ดีมีสุข เถาแก่เจ้าสาวก็ตอบว่าดีแล้วจะไต่เป็นไชย
 มงคลขอรับเอาไว้ เถาแก่เจ้าสาวก็จึงมือเจ้ายาวไปขึ้นเรือนบิดามารดา
 เจ้าสาว บิดามารดาเจ้าสาวแต่งงานขอพรญาติพี่น้องไว้ ให้พอกขญาตพิ
 น้องที่เป็นผู้ใหญ่สมควรจะให้เจ้ายาวเจ้าสาวขอพรนั้น มีเข้าตอกคอกไม้
 เทียน ๔ คู่ แล้วให้เจ้ายาวเจ้าสาวมาพร้อมกัน ต่างคนต่างหยิบขึ้นเข้าตอก
 คอกไม้เทียนไปให้แก่มารดาญาติพี่น้องผู้ใหญ่ทุก ๆ คนแล้ว ก็ยก
 มือไหวขอพรทั่วกัน ฝ่ายญาติพี่น้องที่ใครรับขึ้นขอพรแล้ว ต่างคนก็ให้
 สินให้พรแก่เจ้ายาวเจ้าสาว ครั้นเสร็จแล้วบิดามารดาชายหญิงเชิญแก่
 บ้านมาเป็นพยานด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แก่บ้านถามชายเจ้ายาวว่าทรัพย์
 สิ่งของเจ้ายาวมีมาสู่เจ้าสาวเช่นทนต์มาหากินเท่าใด ถ้าชายมีทรัพย์
 สิ่งของ ๆ คนมีมาเท่าใด ก็บอกให้แต่บ้านทำบัญชีไว้ตามมากแล
 น้อย พร้อมด้วยเถาแก่ญาติพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ถ้าชายไม่มีทรัพย์
 สิ่งของ ก็บอกว่าไม่มีสิ่งใด จะช่วยกันทำมาหากินเลี้ยงกันไป ญาติ
 พี่น้องฝ่ายหญิงก็จกสารบคาวหวานเหล้าเขาเลี้ยงดูช้อยชอกัน ช้อยชอ
 นนคือหมอบเข่าหมอบขยว้า ตามเพศพุงกำตามสมควรแก่เวลา แล้ว
 เถาแก่ญาติพี่น้องทั้ง ๒ ฝ่าย ต่างคนต่างก็ไปบ้าน ฝ่ายเถาแก่
 เจ้าสาวจกช่อมปูเสื่อทนต์นอนหมอนมุ้งแล้ว พาเจ้าสาวไปไว้ในช่อม
 นน ๆ คือห้องเรือนของบิดามารดาเจ้าสาวนั่นเอง ทำเป็นฝากันไว้แต่
 เถาห้องหนึ่งสองห้องข้าง แล้วเถาแก่ก็จึงมือเจ้ายาวเข้าไปในช่อม
 ให้อยู่กับเจ้าสาว ๒ คน เถาแก่ก็กลับออกมา

ครั้นเจ้าข้าเจ้าสาวอยู่ด้วยกันครบ ๗ วันแล้ว บิดามารดาเจ้าสาว
 เรียกตัวเจ้าข้ามา พากันมอญบ้านเรือน ให้นำช่างมาโคกระบือชาคนให้ กับ
 เจ้าข้า ให้เอาใจใส่ระวังปกปักรักษาทำมาหากินต่อไป แต่ทรัพย์
 สิ่งของฝ่ายบิดามารดาจะให้แก่บุตรชาย บุตรสาวเป็นทาสินทำมาหากิน
 ด้วยกันนั้น บิดามารดาฝ่ายชายฝ่ายหญิงหาได้หียบยกให้ไม่ ให้แต่
 ของตกแต่่งเมื่อเวลาทำการวิวาหะมงคลเท่านั้น ต่อภายหลังบิดามารดา
 เจ้าข้าเจ้าสาวถึงแก่กรรมแล้ว เจ้าข้าเจ้าสาวจึงจะได้ทรัพย์ส่วนของ
 บิดามารดาตามสมควร เป็นประเพณีการมงคลบ่าวสาวในประเทศ
 พงศ์ก่าตงน

ประเพณีแต่งงานบ่าวสาวอย่างลาวพุงขาว

การมงคลแต่งงานบ่าวสาวตามแบบอย่างทางเมืองชนบท แล
 ประเทศลาวพุงขาวฝ่ายตะวันออกนั้น ได้มีบิดามารดาข้างฝ่ายชายให้
 เถ่าแก่ผู้หญิงไปพูดจากับบิดามารดาข้างเจ้าสาวว่า บิดามารดาเจ้าข้า
 ให้มาพูดจาอยากจะให้บุตรชายมาเช่นลูกเป็นเต้า ข้างฝ่ายบิดามารดา
 เจ้าสาวก็เรียกบุตรสาวมาไต่ถามต่อหน้าเถ้าแก่ ว่าบุตรชายผู้นั้นให้
 เถ้าแก่มาขอเองๆ จะเอาเขาๆไม่เอา ข้างบุตรสาวถ้าไม่ขัดขวางก็บอก
 ว่าสุดแล้วแต่บิดามารดาจะเห็นดี เถ้าแก่กับบิดามารดาข้างเจ้าสาวก็
 ปรึกษากันหาวันฤกษ์งามยามดี ที่จะให้จัดหาขันหมากมาตามสมควร
 แก่กำลัง แล้วเถ้าแก่ก็ลาไปพูดจากับบิดามารดาข้างฝ่ายชาย ครั้นถึงวัน

บิณฑาคารข้างผู้ชาย ก็จัดแจงหมาก ๕ คำใส่พานแล้วเอาผ้าขาวขี้ค
 วนพานหมาก ให้เถาแก่ผู้ชาย ๓ คนถือพานหมากไปตั้งเรือนเจ้าสาว
 บิณฑาคารเจ้าสาวก็จัดแจงบริวารเถาแก่ตามสมควร แล้วบิณฑาคาร
 เจ้าสาวก็ไปเชิญญาติพี่น้องมาพร้อมกัน เถาแก่ข้างผู้ชายก็ยกพาน
 หมาก ๕ คำให้บิณฑาคารญาติพี่น้องเจ้าสาวกิน บิณฑาคารญาติ
 พี่น้องข้างเจ้าสาวก็กินหมาก ๕ คำนั้นแล้ว บิณฑาคารญาติพี่น้องข้าง
 เจ้าสาวจึงปฤกษาหารือกำหนดจะเอาสินสอดกตยเถาแก่ข้างผู้ชายเท่าหนึ่ง
 เท่าใด ตามที่จะตกลงกัน เป็นต้นว่าเงิน ๓๐ คำลึง ทองคำหนัก
 ยาท ๓ เหล้า ๕ ไห ปลาหอย ๓ เนื้อหอย ๓ ถ้าเป็นคนซัดสนก็ลค
 หย่อนผ่อนผันตามสมควรแก่กำลัง เถาแก่ก็ลากลับไปขอกตยบิณฑ
 าคารข้างเจ้าสาวว่า บิณฑาคารญาติพี่น้องข้างเจ้าสาวจะเอาเงินทอง
 สิ่งของเท่านั้น ฝ่ายบิณฑาคารข้างเจ้าสาวก็หาหมอมাত্রวงค
 ชคาราชข้างเจ้าสาวเจ้าสาว แลควนเคอนฤกษ์ยามที่จะทำการมงคล
 แล้วกำหนดควนเคอนฤกษ์ยามให้ตามสมควร

ครนถงวันคเถาแก่เอาสินสอด เหล้า ๕ ไห ปลาหอย ๓ เนื้อ
 หอย ๓ ไปสั่งให้บิณฑาคารเจ้าสาว แล้วเถาแก่ก็ลากลับมา ครน
 รุ่งเช้าบิณฑาคารเจ้าสาว ก็หาหญิงผิวเคียวเมียบเคียวมาจัดพาขวัญเอา
 ผ้าขาวห่อหมากห่อ ๓ มีหมากพลูขย ๕ คำ ขยคคณ ขยคยอ ขยค
 ขยข ขยคกถวย เขาคมกถวยใส่โต๊ะ มีคหมากเล่มหนึ่ง เอาค้ายคย
 ทำเป็นสายสำหรับหามไป มีผ้าขาวห่มนอก มีกองเข่า ๓ น้ำเต้าน้ำ ๓
 เสือฝน ๓ เสรงแล้ว ครนถงเวลาฤกษ์คยบิณฑาคารเถาแก่ ก็เรียกบุตร

ชายออกมากับผู้ชายที่ยังไม่มีภรรยาคน ๓ ซึ่งเป็นเพื่อนย่าว ถือเข้าตอก
 ร้อยเป็นพวงมาลัยสวมขอกตองย่อนที่ยังไม่ได้คิดคนละขอก นึ่ง
 พนมมือเคียงกันอยู่ทพาววัญ ๆ นั่น คือ สำหรับขายศรีปากสาม แล้ว
 หมอกก็เรียกขวัญ เสร็จแล้ว ก็จัดให้ผู้ชายแบกพาววัญ เด็กผู้หญิง
 อายุ ๑๑ ปี ๑๒ ปี ๓ คน ทามโต๊ะห่อหมาก ๒ คน หายหน้าเต่าใส่น้ำก่อง
 เขาเสื่อปูนอนคน ๑ แล้วเอาแก๊กพาทายาวกยเพื่อนย่าวคน ๑ ถือขอก
 ตองสวมเข้าตอกเป็นพวงมาลัยคนละขอกมาถึงยั้งระตบ้านเจ้าสาว เอา
 แก๊กข้างเจ้าสาวก็ลงไปยึดประต้วไว้ แล้วเอาแก๊กพาทายาวเอาเหล่าขวคหนึ่ง
 หมาก ๒ คำให้เอาแก๊กข้างเจ้าสาว ๆ จึงแยกประต้วให้เขาไป ครั้นมาถึง
 ยันไทพาทายาวขนยขนยหัน แล้วเด็กผู้หญิงเอาน้ำใส่น้ำล้างเท้าให้พาทายาว
 แล้วเอาแก๊กข้างเจ้าสาวก็ขึงมือพาทายาวขนยขนยเรือน เอาแก๊กข้างเจ้าสาว
 กรยเอาโต๊ะห่อหมากก็พาทายาวเต่าก่องเขาเสื่อไปวางไว้บนที่นอนเจ้าสาว
 พาทายาวกยเพื่อนพาทายาวเอาขอกตองที่ถือมานั้นเห็นยไวบนหลัง คาวเรือน
 ยิกามารดาเจ้าสาวเอาแก๊กข้างเอามคหมากปากห่อหมาก ออกไว้ใต้ที่นอน
 พาทายาวเจ้าสาวนั้น ๓ คนแล้วก็เกยทงเสย แต่มคหมากเล่ม ๓ นั้น
 ยิกามารดาเจ้าสาวเก็บไว้ เมื่อยขตรสาวมขตรรกเอามคหมากเล่มนั้น
 ใส่นักระตังครกเมือออก มคหมากเล่มนั้นเรียกว่ามคผ่าขวัญ เอาแก๊ก
 กพาทายาวออกมานึ่งเคียงกยพาทายาว แล้วยกพาววัญข้างเจ้าสาวมาให้
 พาทายาวขยไว้ ยกพาววัญพาทายาวมาให้เจ้าสาวขยไว้ แล้วหมอกก็เรียก
 ขวัญเสร็จแล้ว เอาแก๊กเอามคผ่าขวญนั้นคคไซ้ขวญให้พาทายาวกิน
 ครงหนง ให้เจ้าสาวกินครงหนง แล้วยิกามารดาญาติพนองข้างเจ้าสาว

เขาค้ายคยผกขอมมือเจ้าขาวเจ้าสาวขยมมือเจ้าขาวไว้ให้ขิตามารคาพนของ
 ผกขวญ ก็ให้ สนนให้พรตามเพศบ้านเมือง ฝ่ายขิตามารคาญาตพนของ
 เจ้าขาวผกขวญเจ้าสาว เจ้าขาวกขยมมือเจ้าสาวให้ขิตามารคาพนของ
 ผกขวญให้พรอย่างเคยวกัน ครันเสร็จแล้วพวกเจ้าสาวก็ยกสำรับเลียง
 เจ้าขาวแลญาตพนของทมาประชุมกันทง ๒ ฝ่ายเถาแกกขยเจ้าขาวแลพวก
 เจ้าขาวกพากันกลยไปบ้าน

ในวณนทอมาอกสศกรหนึ่ง ญาตพนของขางเจ้าสาวกพาเจ้าสาว
 ไปให้ขิตามารคาขางเจ้าขาว มวงษญาตทไปทวยช่วยกันแบกฟกหมอน
 เสอผานุ่งผ้าห่มขางเจ้าสาวไปเอนขของสำรับให้ว ครันไปดงเรอนขิตา
 มารคาเจ้าขาว เคกก็เอานาลางเทาเจ้าสาวแลวกขนไปบนเรอน เจ้าสาว
 ก็ไปนั่งอยู่ทพาขวญกขยเพอนเจ้าสาว แลวหมอกก็เรยกขวญเจ้าสาว
 เสร็จแล้ว เจ้าสาวก็ให้ขิตามารคาญาตพนของขางเจ้าขาว แลวยกฟก
 หมอนเสอผานุ่งผ้าห่มให้ขิตามารคาญาตพนของเจ้าขาว ๆ ก็เขาคายขาว
 ผกขอมมือเจ้าสาว แลวเอาเงินแลสังขของทขวญเจ้าสาวตามสมควร แลว
 พวกขางเจ้าขาวกยกสำรับมาเลียงญาตพนของเจ้าสาว เสร็จแล้วญาต
 พนของแลเจ้าสาวกลาขิตามารคาญาตพนของเจ้าขาวกลยมาบ้าน

ครันเวลาคำประมาณท่ม ๓ เถาแกกพาเจ้าขาวไปส่งทบ้านเจ้าสาว
 ครันไปดงเรอนแล้วเจ้าขาวกให้ขิตามารคาเจ้าสาว ๆ ก็ให้ สนนให้พรตาม
 สมควร แลวเจ้าขาวก็เข้าไปในเรอน พวกเถาแกกขยเจ้าขาวกพากัน
 กลยไปบ้าน แลวขิตามารคาขางเจ้าสาวจตคอกไม้ธปเทียนใส่พาน ให้
 เจ้าสาวถือไปขอมมาเจ้าขาวก่อน แลวให้อยู่กันทวยกันนในเรอนขิตา

มารดาเจ้าสาว ซึ่งกั้นฝาเป็นห้องไว้ครึ่งซอกห้องหนึ่งเท่านั้น เพราะ
 ธรรมเนียมเรือนลาวยาว ๕ ห้องข้าง ๗ ห้องข้าง ซอกกว้างประมาณ ๓ วา ๕
 วา ึ่งกั้นเป็นห้องอยู่ครึ่งซอก ถ้ามีบุตรหญิงหลายคน บิดามารดาก็
 ต้องต่อเรือนให้ยาวออกไปอีกจนพอกับบุตรหญิง บางทีบุตรหญิงใหญ่
 ได้สามีเกิดบุตรชอกเรือนไปต่างหากแล้ว บุตรหญิงผู้น้องจะมีสามี
 บิดามารดาก็ให้อยู่ในห้องเรือนบิดามารดาเท่านั้น ไม่ต้องต่อเรือนให้ยาว
 ออกไป ถ้าเป็นคนบริบูรณ์มีเรือนอยู่หลายหลัง ก็ยกเรือนให้แก่บุตร
 เชยบุตรสาวอยู่ด้วยกัน ประเพณีการมงคลแต่งงานข่าวสาวในประเทศ
 ลาวพวงชาวฝ่ายตัวนั้นออก มีธรรมเนียมดังกล่าวมานี้.